

**Programa școlară
pentru disciplina**

***Limba și literatura maternă maghiară*
Clasele a V-a – a VIII-a**

Notă de prezentare

Programa de *Limba și literatura maghiară* – ca limba maternă – reprezintă oferta curriculară pentru clasele a V-a – a VIII-a. Conform planului-cadru de învățământ 3590/05.04.2016, elevii – din cadrul învățământului cu limba de predare maghiară – studiază limba și literatura maternă maghiară în 4 ore săptămânal. Concepția acestei programe are în vedere *Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene privind competențele-cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți* (2006/92/EC).

Programa propune învățarea limbii maghiare ca limba maternă prin aprofundarea și dezvoltarea competențelor din ciclul primar. Competențele formulate în programă, împreună cu activitățile de învățare și cu conținuturile atașate, au ca scop formarea unei personalități armonioase, care poate să se orienteze cu siguranță în procesul înțelegerii lumii și sinelui și are competențe generale referitoare la gândirea orientată spre rezolvarea de probleme, creativitatea și atitudinea critică.

Sistemele de competențe și conținuturile aferente formulate în această programă sunt mai complexe decât cele din etapa anterioară și deoarece se completează în mod continuu, oferă posibilitate pentru dezvoltarea în continuare a operațiilor intelectuale și competențelor începute în etapa de fundamentare.

În programă se accentuează capacitatea de dezvoltare a receptării și producerii de texte (oral și scris). Înțelegerea și interpretarea informației generale și a celei de detaliu, precum și a informației explicite și implicite, apoi integrarea acestora în cunoștințele deja însușite fac posibil orientarea în diferite sisteme de semne. Capacitatea de a se afirma în diferite situații înseamnă cunoștințe empirice care se pot folosi și în afara sferei școlii.

În interpretarea textelor literare programa reprezintă concepția care se focalizează pe receptor, pe aprecierea trăirilor în procesul lecturii. Procesele de învățare dezvoltă capacitatea de creare de sensuri, contribuie efectiv la formarea identității de cititor conștient, deoarece baza acestora este contactul nemijlocit al elevului cu textul literar și nu interpretarea dată de profesor. Noțiunile de bază din domeniul teoriei literaturii, al stilisticii, al cunoștințelor privind genurile literare și al poeziei ajută la conștientizarea trăirilor și la descoperirea mecanismelor impactului textului literar.

Programa reprezintă o concepție prin care fenomenele lingvistice nu trebuie să fie descoperite în mod izolat ci în mod global și în interacțiunile lor reciproce, într-o abordare funcțională. De aceea programa în loc să solicite învățarea elementelor sistemului lingvistic, acordă o importanță primordială tipurilor și necesităților situațiilor de comunicare, elementelor lingvistice și de altă natură care le caracterizează, cauzelor greșelilor lingvistice și de comunicare, respectiv posibilităților evitării acestora. Astfel în locul abordării gramaticii dinspre formă (taxonomic), punctul de plecare al activităților proiectate este conținutul, adică mesajul la care trebuie să se rânduie forme în funcție de factorii comunicării. Gramatica limbii (și a metalimbajului care îi aparține) nu va constitui deci un punct de plecare sau un scop în sine, ci este parte constituantă a **mijloacelor** dezvoltării competențelor specifice în cadrul competențelor de producere și receptare de texte. Astfel învățarea gramaticii nu este un scop în sine: se dorește ca prin aceasta elevul să poată alege cu siguranță și conștient dintre mijloacele lingvistice care-i stau la dispoziție când trebuie să se exprime în mod oral sau în scris. Programa accentuează faptul că limba trebuie să fie prezentată și studiată în policromia ei. Plecând de la relația empirică a elevilor cu limba, sistemele de competențe comunicaționale pot fi dezvoltate prin descoperirea, înțelegerea și conștientizarea fenomenelor lingvistice.

Din punct de vedere metodologic viziunea programei înseamnă și aplicarea unor tehnici de predare și învățare variate, a formelor diferențiate de organizare a învățării. Aplicarea acestora poate contribui în mod eficient la formarea și dezvoltarea competențelor, la funcționarea optimă a sistemelor de capacități și deprinderi prin descoperirea, înțelegerea, conștientizarea și integrarea elementelor de conținuturi în procesul de învățare realizat prin variate activități de învățare și exersare.

Programa școlară pentru disciplina *Limba și literatura maternă maghiară* are următoarea structură:

1. *notă de prezentare*
2. *competențe generale*
3. *competențe specifice și activități de învățare*
4. *conținuturi*
5. *sugestii metodologice*

Competențele sunt ansambluri structurate de cunoștințe, abilități și atitudini dezvoltate prin învățare, care permit rezolvarea de probleme specifice unui domeniu sau a unor probleme generale, în contexte particulare diverse.

Competențele generale reprezintă competențele dezvoltate prin studiul disciplinei pe parcursul învățământului gimnazial.

Competențele specifice sunt derivate din competențele generale și se formează pe parcursul unui an școlar, fiind etape în formarea acestora. Pentru realizarea lor, programa cuprinde și **exemple de activități de învățare** concrete, variate care valorifică implicarea activă a elevilor.

Conținuturile constituie baza de operare pentru dezvoltarea competențelor specifice.

Sugestiile metodologice propun modalități de organizare a procesului de predare-învățare - evaluare cu scopul de a orienta cadrele didactice în aplicarea programei.

Competențe generale

- 1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare, prin receptarea și producerea textului oral**
- 2. Receptarea textului scris de diverse tipuri**
- 3. Redactarea textului scris de diverse tipuri**
- 4. Utilizarea adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise**

CLASA A V-A

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare, prin receptarea și producerea textului oral

Clasa a V-a
<p>1.1. Înțelegerea globală a diferitelor tipuri de texte în variate situații de comunicare, cu evidențierea ideilor fundamentale</p> <ul style="list-style-type: none">
- <i>Audierea diferitelor tipuri de texte pe canale diferite</i>
- <i>Exerciții care vizează recunoașterea problemelor înțelegerii/perceperii unor texte audibile pe canale diferite (sursa de zgomot, volum, ritmul vorbirii etc.)</i>
- <i>Evidențierea și notarea temei și a ideilor fundamentale dintr-un text oral cu tehnici simple de notare</i>
- <i>Audierea repetată a textului, completarea notițelor și schemelor grafice făcute anterior</i>
- <i>Recunoașterea formelor de comunicare (text dialogat, narativ, descriptiv)</i>
- <i>Recunoașterea contextului, timpului, spațiului, respectiv identificarea partenerului de vorbire</i>
- <i>Recunoașterea scopului comunicării, a vorbitorilor, a intenției de vorbire (de ex., afirmația unor fapte, exprimarea unei păreri; întrebare, solicitarea informațiilor, indicații; exprimarea sentimentelor, a unor senzații, sau stări sufletești, perechi de adiacență: întrebare-răspuns etc.) și reacția dată la acestea (ex. joc de rol, jocuri dramatice etc.)</i>
- <i>Observarea intonației diferitelor tipuri de enunț; pentru recunoașterea sensurilor propozițiilor cu topică diferită, intonație și accent variat în diferite situații de comunicare</i>
- <i>Recunoașterea sensurilor și formelor de propoziție cu topică specială și accent principal/contrastiv, în diferite tipuri de texte și în variate situații de comunicare</i>
<p>1.2. Realizarea unor interacțiuni verbale în situații de comunicare în viața personală, în fața unui colectiv, luând în considerare elementele nonverbale și factorii de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none">
- <i>Exerciții pentru identificarea repertoriului lingvistic și a elementelor nonverbale în cazul actelor de vorbire mai generale (forme de salutare, mulțumire, de a-și cere iertare, promisiuni, urări de bine, felicitare; informare, indicații etc.)</i>
- <i>Pantomimă și joc de rol pentru coordonarea poziției corporale, a intonației și a registului în diferite situații de comunicare</i>
- <i>Exerciții pentru observarea și aplicarea adecvată a interrelațiilor dintre topică, accent (lexical, propozițional) și sensul propoziției</i>
- <i>Exerciții de producere sau transformare de texte conform reperelor de comunicare (luând în considerare intenția de vorbire, efectul dorit, circumstanțele de comunicare, partenerul etc.)</i>
- <i>Exerciții pentru alegerea vocabularului, registrelor, variantelor de limbaj, pentru selecționarea elementelor verbale și nonverbale în conformitate cu intenția de vorbire și cu actele de vorbire, pentru aplicarea adecvată a formelor de politețe</i>
<p>1.3. Selectarea unor informații, idei pe baza unei teme date sau liber alese în diferite tipuri de texte în vederea prezentării orale</p> <ul style="list-style-type: none">
- <i>Alcătuirea unor texte semireproductive și spontane (de ex., raport despre un eveniment, despre o trăire, descrierea unui obiect, a unei persoane, a unei locații), potrivit situației de comunicare</i>
- <i>Audierea unui text narativ sau liric pentru identificarea temei, a impactului; urmărirea acțiunii în texte narative mai scurte (basm, legendă, nuvelă, fragment dintr-un poem epic)</i>
- <i>Colectarea datelor și organizarea ideilor fundamentale în legătură cu o temă liber aleasă/dată</i>
- <i>Prezentarea orală a ideilor principale a unei teme liber alese/date, cu menținerea temei</i>
- <i>Exerciții pentru formarea și argumentarea opiniei personale</i>
- <i>Aplicarea adecvată a principiilor de organizare și a regulilor structurale a textelor (ex. Narațiune, descriere scurtă): unitate, progres, continuitate, articulare, proporționalitate</i>
<p>1.4. Recunoașterea diferențelor dintre varianta limbii proprii și varianta limbii standard</p> <ul style="list-style-type: none">
- <i>Recunoașterea variantei standard prin selectare dintre texte cu conținut asemănător dar</i>

Clasa a V-a

- reprezentând diferite variante de limbă*
- *Audirea unor texte în varianta limbii standard vizând observarea și listarea diferențelor dintre acestea și varianta proprie a limbii*
- *Exerciții "de traducere" între varianta standard și varianta proprie a limbii (în ambele direcții)*
- *Recunoașterea și corectarea cuvintelor și expresiilor necorespunzătoare contextelor care cer varianta standard al limbii*
- *Exerciții care vizează asocierea formelor dialectale/limbajului școlar cu formele standard*

1.5. Manifestarea unui comportament deschis față de inițierea și întreținerea comunicării

- *Exerciții pentru formarea unei atitudini empatice (de ex., schimbarea de rol)*
- *Formarea unei opinii*
- *Ormarea întrebărilor referitoare la neînțelegerea anumitor aspecte*
- *Exerciții pentru exprimarea corectă, variată, cultă, acurată, individuală a punctului de vedere, a ideilor, sentimentelor, a opiniei și a informațiilor în diferite forme lingvistice, în situații cotidiene*

2. Receptarea textului scris de diverse tipuri

Clasa a V-a

2.1. Recunoașterea caracteristicilor situațiilor de comunicare nonliterară și literară

- *Stabilirea scopului lecturii*
- *Confruntarea variantelor de sens prezente în comunicări vizuale/grafice și verbale*
- *Exerciții pentru observarea și conștientizarea caracteristicilor situațiilor de comunicare nonliterară și literară (de ex., prin completarea tabelului punctelor de vedere, diagrama Venn)*
- *Compararea textelor literare cu cele cotidiene, cu temă identică (de ex., cu ajutorul tabelului punctelor de vedere)*
- *Identificarea punctelor de vedere ale vorbitorului/naratorului (de ex., transformarea textului cu schimbarea punctului de vedere)*
- *Identificarea raporturilor dintre context și sensul expunerilor pentru observarea factorilor procesului de comunicare în diverse situații de comunicare*
- *Jocuri de situație, exerciții de situație pentru observarea factorilor de comunicare în diferite situații de comunicare*
- *Identificarea factorilor adaptării la partenerul de vorbire în diverse tipuri de texte (transformarea textului cu schimbarea partenerului)*

2.2. Identificarea ideilor principale din texte diverse tipărite și electronice

- *Exersarea citirii cursive/independente pe baza textelor continue și discontinue*
- *Exerciții pentru identificarea și conștientizarea caracteristicilor textelor descriptive și narative*
- *Observarea organizării textelor descriptive (de ex., completarea unui text cu omisiuni conform unui principiu de organizare)*
- *Observarea ordinii lineare a povestirii (de ex., reconstituirea ordinii cronologice a povestirii)*
- *Observarea trăsăturilor unui text narativ (de ex., cu elaborarea unui tabel sau a unei piramide de întâmplări)*
- *Folosirea tehnicilor de lectură interactive (predicție, marcarea informațiilor contrare cunoștințelor prealabile, evidențierea informațiilor noi, formularea de întrebări legate de cele citite; ex. Insert)*
- *Exerciții de alegere, de completare și de formare de răspuns pentru exersarea operației de citire: regăsirea informațiilor explicite și implicite din text; corelarea fragmentelor și a numelor de persoane, locuri; explicația cuvintelor, expresiilor; recunoașterea relațiilor simple de cauză-efect; transcriere; formarea opiniei proprii etc.*
- *Exerciții pentru receptarea temei; căutarea cuvintelor-cheie din text*
- *Formularea de întrebări în legătură cu cele citite*
- *Concentrarea textului cu evidențierea și redactarea ideii principale*
- *Delimitarea sensurilor literale și a celor conotative (de ex., prin inserarea în contexte diferite a aceluiași cuvânt)*

Clasa a V-a
<ul style="list-style-type: none"> - <i>Identificarea rolului topicii</i> - <i>Compararea posibilităților semantice a unor comunicate vizuale/grafice și verbale cu ajutorul exercițiilor variate</i>
<p>2.3. Mobilizarea experiențelor de citire și a cunoștințelor prealabile în receptarea textelor</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Lectură etapizată cu anticiparea cursului narațiunii, exerciții pentru identificarea/anticiparea schimbării situației din basme</i> - <i>Exerciții pentru descoperirea atmosferei identice/asemănătoare/diverse în diverse texte lirice</i> - <i>Exerciții pentru reactivarea cunoștințelor prealabile în vederea identificării rolurilor, situațiilor tipice, elementelor lingvistice repetitive ale basmelor (prin compararea diverselor basme)</i> - <i>Descoperirea elementelor de basm în poemele epice</i> - <i>Interpretarea acțiunilor și atitudinilor personajelor prin aplicarea experiențelor de lectură</i>
<p>2.4. Recunoașterea caracteristicilor comunicării literare</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Exerciții pentru a face diferență între autor și narator, în receptarea textelor literare</i> - <i>Exerciții pentru identificarea și distingerea între caracterul liric și cel narativ în cazul textelor literare</i> - <i>exerciții pentru compararea basmului cu nuvela (de ex. cu un tabel al punctelor de vedere</i> - <i>Descoperirea sensurilor/posibilităților asociative ale figurilor de stil (de ex., prin tehnica diagramei tip pânză de păianjen)</i> - <i>Exerciții distractive pentru compararea sensurilor literale/conotative ale figurilor de stil</i> - <i>Identificarea atmosferei imaginilor/textelor literare (de ex., prin jurnalul împărțit sau prin cărți cu citate)</i> - <i>Descoperirea relației existente între forme retorice, figuri de stil, comparație și impresia/atmosfera caracteristică a textului</i> - <i>Observarea rolului registrului (de ex., selecția unor cuvinte dintr-un șir de sinonime)</i> - <i>Operațiuni simple cu textul (de ex., deconstrucția și reasamblarea textului)</i> - <i>Exerciții pentru dezvoltarea auzului prosodic (ritm, rimă, tipuri de rimă)</i>
<p>2.5. Recunoașterea valorilor morale fundamentale în textele citite</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Identificarea sistemelor de valori ale personajelor din basme (bun-rău)</i> - <i>Dezbateri privind rolurile pozitive și negative</i> - <i>Identificarea conflictelor morale în fabule</i> - <i>Exprimarea opiniei cu argumentarea judecății de valoare</i>

3. Redactarea textului scris de diverse tipuri

Clasa a V-a
<p>3.1. Organizarea în scris a unor idei, informații, sentimente, păreri pe teme alese</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Alegerea temei în mod liber, notarea/sistematizarea informațiilor importante (de ex., Brainstorming, schițare acțiunii unui text narativ folosind piramida întâmplărilor, schițare/completarea schiței)</i> - <i>Exprimarea părerilor despre teme, schițe, planuri de idei, în perechi (de ex., interviu despre temă, despre imaginea ciorchinelui)</i>
<p>3.2. Producerea unor texte scurte, de tipuri diferite, în diferite situații de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Raport cronologic, relatarea unor întâmplări pe baza experienței trăite sau fictive (de ex., din perspectiva unui personaj)</i> - <i>Rezumarea/transcrierea povestirii prin schimbarea adresantului și a punctului de vedere</i> - <i>Activități care vizează pregătirea compunerii descriptive (observare, compararea asemănărilor, deosebirilor; delimitarea informațiilor esențiale de cele irelevante)</i> - <i>Descrierea unei locații reale sau imaginate, a unei locuințe cu soluții structurale diferite (întreg-</i>

Clasa a V-a

parte, departe-aproape, detaliu-ansamblu)

- Redactarea unei descrieri de tip portret (de ex., despre o fotografie de familie, despre un personaj dintr-un basm)
- Descriere prin schimbarea punctului de vedere (exerciții de tipul: ce povestește despre tine un obiect?)
- Redactarea unor texte descriptive cu teme diferite, prin alegerea metodei corespunzătoare de organizare a tipului de text (ex. linearitate spațială/temporală, verticală/orizontală/concentrică, caracteristici esențiale)
- Completarea, continuarea, încheierea unui basm, scrierea unui basm (de ex., pe baza tipologiei basmelor)
- Exerciții de transformare a textelor: din dialog în narațiune, din narațiune în dialog

3.3. Alegerea elementelor lingvistice adecvate intenției vorbirii

- Exersarea alegerii elementelor lexicale și structurilor prin redactarea unor texte scurte, de tip diferit, conform intenției de vorbire
- Alegerea adecvată a topicii, în conformitate cu intenția de comunicare

3.4. Utilizarea unor surse diverse, cu îndrumarea profesorului

- Prelucrarea unor texte informative, scurte, tipărite sau electronice cu îndrumarea profesorului
- Folosirea dicționarelor monolingve în redactarea textelor (dicționare pentru elevi, dicționare de sinonime) cu îndrumarea profesorului

3.5. Organizarea lizibilă a imaginii mesajului scris

- Exersarea scrierii ordonate, lizibile
- Dezvoltarea tehnicii de scriere prin copiere, dictare sau scriere din memorie
- Aranjarea eficientă, proporționată a imaginilor și a textelor (de ex., afișe, benzi desenate)
- Realizarea de ilustrații pentru basme și poezii

3.6. Analizarea constantă a propriului scris/a diverselor texte din punctul de vedere al coerenței și al corectitudinii

- Prelucrarea propriilor variante de texte în mod individual/în grup de doi cu atenția orientată spre conținuturi, pe baza exprimării fondate a aprecierii
- Corectarea textelor proprii și a textelor altora (de ex., prin folosirea semnelor simple de corectură)
- Observarea frazelor cu intonații diferite și asocierea acestora cu semnele de punctuație corespunzătoare
- Exerciții "de traducere" a segmentării după sens și a pauzelor în semne de punctuație
- Exersarea ortografiei referitoare la grupuri de cuvinte mai vaste, pe baza unor poezii având ca temă ortografia (de ex., Szalay borbála: helyesírás versben)
- Memorarea și evocarea cuvintelor mai dificile din punct de vedere ortografic prin metode variate: imagini/întâmplări evocatoare, sintagme/propoziții/evocatoare
- Exerciții de tip „așa se aude-așa se scrie” în care se face asocierea cuvintelor pronunțate în dialectul vernacular cu forma cuvântului din dicționarul de ortografie
- Exersarea ortografiei numelor proprii, a numelor de instituții, a toponimelor și a titlurilor ca variante ale „numelor proprii”
- Formarea unor rutine lexicale, pe baza principiului frecvenței și luând în considerare unitatea sens–template auditiv–imagine grafică, prin metode și exerciții variate (de ex., copiere, dictare, scriere din memorie, exerciții de completare, de transformare de natură analogică, de depistare și corectare a greșelilor etc.)
- Exersarea regulilor de ortografie care se referă la cazurile mai complexe ale despărțirii cuvintelor

4. Dezvoltarea sensibilității și exigenței privind formele expresiei lingvistice

Clasa a V-a

4.1. Compararea varietelor de formulare a propozițiilor elementare

- *Exerciții pentru a pune în contrast structurarea liniară a textului vorbit cu reprezentarea imagistică*
- *Exerciții pentru descoperirea bazelor gramaticale ale textului: verbul ca regent/verbe și complementele lor obligatorii*
- *Exerciții variate pentru demonstrarea posibilităților lingvistice de a reprezenta întâmplările, împrejurările și personajele acestora prin unitățile structurale mari ale propoziției (de ex., cum se poate face referire la personajele participante în acțiune, la locul și timpul acțiunii sau la trăsăturile unora dintre personaje etc.)*
- *Exerciții pentru descoperirea relațiilor celor mai tipice acte de vorbire (performative, de solicitare de informații, comenzi etc.) și felurile de propoziții*
- *Exerciții pentru a descoperi relația dintre structura frazei și funcția acesteia în text*
- *Observarea elementelor și caracteristicilor structurii propoziției cu un rol textual*
- *Recunoașterea diferențelor de sens între structurile sintactice cu topică și intonații speciale diferite, în contexte cotidiene*
- *Compararea fenomenelor observate în limba maternă cu cele din alte limbi studiate*

4.2. Recunoașterea diferențelor de sens datorate topicii, accentului și intonației utilizate în diverse situații de comunicare

- *Experimentare cu topici posibile: exerciții pentru a descoperi consecințele contextuale ale combinațiilor de cuvinte cu topică diferită*
- *Observarea intonației în diferitele tipuri de propoziții*
- *Exerciții care vizează interrelațiile dintre topică, intonație și accent sintactic, respectiv înțelesul propoziției*
- *Exerciții de pronunțare: accent, intonație; lectură cu voce tare a textelor scrise pentru a descoperi fenomenele plurisemantice și mijloacele pentru evidențierea sensului actual*
- *Descoperirea regularităților: exerciții pentru a descoperi relațiile dintre context și sensul, respectiv forma enunțurilor*
- *Exerciții pentru identificarea unor forme speciale de propoziții-perechi: pe bază de formă și pe bază de sens (propoziții cu accente contrastive), în texte și situații de comunicare variate*

4.3. Recunoașterea sensurilor, a sferei de utilizare și a registrului de limbaj ale cuvintelor

- *Exerciții pentru recunoașterea și aplicarea interrelațiilor dintre cuvinte, expresii și propoziții cu contextele în care apar*
- *Alegerea cuvintelor potrivite: povestirea aceluiași eveniment din puncte de vedere diferite, pentru destinatari diferiți, cu scopuri diferite, ilustrând diferite scopuri de comunicare, exprimând nuanțe sau stări diferite, la grade de politețe diferite etc.*
- *Observarea diferențelor de sensuri între verbe și verbe cu preverbe, precum și pentru descoperirea legăturilor între sensurile verbelor având același preverb*
- *Exerciții pentru a se orienta cu siguranță în interrelațiile sinonimelor cu contextele lor în crearea și înțelegerea textelor (vorbite și scrise)*
- *Aplicarea elementelor și mijloacelor verbale și nonverbale în exprimarea emoțiilor*
- *Imbogățirea vocabularului folosind textele citite (de ex., precizarea sensului prin parafrază, redare prin cuvinte proprii)*
- *Exerciții care vizează familiarizarea cu dicționare, cu enciclopedii pentru copii cu scopul de a afla sau a preciza sensurile cuvintelor*
- *Compararea fenomenelor discutate cu corespondentele lor din limbile străine studiate*

4.4. Manifestarea unei atitudini adaptate la partenerii de vorbire și împrejurări în diferite situații comunicabile

- *Exerciții pentru dezvoltarea competențelor verbale necesare pentru a participa la cultura socială*

Clasa a V-a

(de ex., cunoașterea formulelor de politețe, exerciții de stil, adresarea cu tu și dumneavoastră în diferite situații etc.)

- *Inventarierea repertoriului verbal și a elementelor însoțitoare nonverbale ale unor acte de vorbire frecvente (salutări, mulțumiri, scuze, promisiuni, urări de bine, felicitări etc.)*
- *Exerciții cu texte-tip care vizează menținerea relației (small-talk, storytelling), observarea trăsăturilor verbale ale acestora*
- *Exerciții pentru descoperirea diferenței dintre varianta normativă și cea proprie la nivel de text, de propoziție, de forma cuvântului (eventual de foneme, de ex., Ę)*
- *Exerciții pentru armonizarea opțiunilor lexicale, a pronunției și a comunicării corporale*
- *Exerciții cu scopul observării efectelor asupra altora ale mijloacelor lingvistice folosite*
- *Observarea stilului verbal al interlocutorului, cu scopul unei interpretări dinspre mesaj*
- *Identificarea mijloacelor verbale ale umorului, ironiei sau sarcasmului în exemple simple, adecvate vârstei*

Conținuturi

Domenii de conținut	Conținuturi
<p>Comunicare orală</p>	<p>Tipuri de texte, strategiile și noțiunile de bază ale comunicării orale</p> <p>Factorii situației de comunicare:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Context: spațiu, timp, interlocutori • Roluri: vorbitor, ascultător, observator/interpret • Intenție de vorbire: de ex., aserțiune, comunicare de opinie, solicitare de informație, instrucțiune/ordin, exprimarea stării sufletești, a emoțiilor, inițiere de contact etc. • Interlocutorul: intenția, atitudinea, intenția implicită a interlocutorului (aluzii, mesaje subînțelese) • Etichetă și limbaj în situații comunicaționale: <ul style="list-style-type: none"> • Perechi de acte de vorbire în dialog (de ex., întrebare-răspuns, felicitare-mulțumire, invitație-acceptare/refuz etc.) • Acte de vorbire în configurarea relațiilor interpersonale (de ex., urare de bine, promisiune, salutul, scuza etc.)
	<p>Rolul elementelor paraverbale și nonverbale în situația de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gestul, mimica, postura • Intonații caracteristice (-mărci) ale unor tipuri de propoziții/fraze • Funcția de evidențiere a elementelor suprasegmentale: intonația, accentul, accentul de contrast, ordinea succesivă, pauza • Funcția elementelor suprasegmentale de influențare/schimbare a sensului: accent, topică, intonație
	<p>Strategiile receptării și producerii mesajelor orale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Formularea lingvistică și vizuală a evenimentelor; diferența dintre formularea vizuală și lingvistică; structura elementară a propoziției • Identificarea subiectului/temei; activarea cunoștințelor prealabile; registru lexical; cuvinte cheie; identificarea ideii principale; menținerea temei • Principii de organizare: linearitate în spațiu/în timp, vertical/ orizontal/circular, esențial/mai puțin important
<p>Contexte de comunicare propuse: spațiul privat, comunități mici</p> <p>Acte de vorbire: asertive, comisive, directive, expresive; întrebări etc.</p> <p>Surse: înregistrări audio, media electronică și vizuală</p> <p>Tipuri de texte</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Receptare: <ul style="list-style-type: none"> • explicație, instrucție, instrucție de folosire; prezentare; descriere (obiect, persoană, loc etc.); narațiuni (de ex., povestirea unei întâmplări, referat etc.); filme, desene animate, cântece; proverbe și zicale etc. • Producere: <ul style="list-style-type: none"> • texte productive spontane și planificate: participare în dialog între două persoane (de ex., solicitare de informație; exprimare de opinie, discuție telefonică etc.); scurtă expunere/explicație pe o temă dată; relatare (despre un eveniment, despre o trăire); relatare cronologică; descriere (obiect, persoană, loc); situații de comunicare verbală fatice • texte semireproductive: ex. poveste, legendă, nuvelă, fragmente dintr-un poem epic • texte reproductive: lecturare în public; recitare de poezie/de proză literară

Lectură	Tipuri de texte, strategii de lectură, noțiuni de bază
	Strategii de înțelegere a textului <ul style="list-style-type: none"> • Forme ale comunicării: dialogat, narativ, descriptiv • Activarea cunoștințelor prealabile, lectura lineară și lectura retrospectivă • Orientare, colectare de informații: ordinea alfabetică, cuprinsul; tema, cuvintele cheie, ideea principală • Texte narative: spațiul și personajele; aranjarea în textul narativ a evenimentelor în ordine lineară, temporală; punctele de vedere obiectiv și subiectiv • Principiul de organizare al textului descriptiv: trăsături generale și individuale; trăsături esențiale și de detaliu • Elemente grafice și de tip imagine în text: tabelul, imaginile grafice mai simple, ilustrația
	Forme și coduri literare <ul style="list-style-type: none"> • Lectura operelor epice: narator, acțiune, personaje/grupuri de personaje; elemente simple privind timpul și spațiul în textele narative; relația între povestitor și autor în textele epice; punctul de vedere exterior și cel interior; • Lectura operelor lirice: lirica, natura lirică; exprimarea directă și indirectă a emoțiilor; impactul afectiv al textului liric; prozodia și eufonia poeziei: ritmul, rima, diferitele forme ale rimei, aliterația • Instrumentele vizualității și caracterului plastic: imagine vizuală și auditivă; tropii și figurile de stil: comparația, personificarea, metafora; enumerația, repetiția, antiteza, întrebarea retorică • Tonalități: obiectiv și personal, umoristic
	Situațiile de discurs ale comunicării nonliterare și literare <ul style="list-style-type: none"> • Funcțiile lecturii: obținere de informații, cunoștințe și trăiri (lectura afectivă, de percepere estetică; imaginație și realitate) • Niveluri de înțelegere ale textului: literal, interpretativ, critic, lectură creativă <p>Rețea de teme și sens valoric: tema textului, valori morale de bază</p> <p>Tipuri de texte</p> <p>Texte de tip informativ și documentativ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Texte narative: referat cronologic, povestire • Texte descriptive: descrierea personajului, descrierea obiectului, a locului; prezentarea, definiția, explicația • Texte documentare: texte orientative și de instrucție (rețeta, afișul, textele de instrucție ale exercițiilor) • Texte ale vieții private: sms, scrisoarea personală <p>Genuri literare:</p> <ul style="list-style-type: none"> • povestea și felurile de poveste (basmul cu vrăji, povestea didactică, povestea cu haz, fabula etc.), basmul popular și basmul cult; basmul în versuri; basmul-roman; nuvela; legenda și variantele de legendă (legenda geografică, cea istorică, cea de întemeiere); poemul epic • opere lirice din lirica clasică și cea modernă

Redactare	Tipuri de texte și strategii de producere de texte, tehnici de redactare, noțiuni de bază
	Tipuri de texte și tehnici de producere de texte <ul style="list-style-type: none"> • Modelul centrat pe procesul scrierii și etapele elaborării acestuia: <ul style="list-style-type: none"> • alegerea temei; • generare (scriere liberă, bursa de idei – individual și organizat în perechi); • formulare/funcție de finalitate (luarea în considerare a intenției scriitorului și a destinatarului; întemeiere de contact, aserțiune, apel, expresia emoției); • organizare (aranjarea ideilor mai importante care țin de subiect într-o schiță nonlineară, de ex., harta ideilor, harta conceptelor); • prelucrare/variante de text (de ex. lectură în pereche/pe bază de lectură doi câte doi/pe bază de feed-back) <ul style="list-style-type: none"> • menținerea subiectului/cuvântul-cheie/unitatea tematică, titlul; • redactarea: unități macrostructurale; • elementele semantice care marchează spațiul, timpul; • coerența; • redactarea de propoziții (ordine succesivă/de sensuri, factori gramatici); • corectare (de ex., registru, decizii lexicale, ortografie) • Principii de organizare: linearitate în spațiu/în timp, vertical/orizontal/circular, esențial/secundar • Imaginea grafică a textului: aranjarea și articularea textului pe pagină; lizibilitatea și natura ordonată a manuscrisului; ilustrația • Ortografie <ul style="list-style-type: none"> • tipuri de propoziții și semnele de punctuație • marcarea corectă a dialogului și a citatului • marcarea duratei la vocale și consoane în cuvinte familiare conform regulilor de ortografie • scrierea unor cuvinte frecvente cu ortografie fonemică • tipurile simple ale scrierii împreunate, separate sau cu cratimă (de ex., verbe cu preverbe, substantive modificate cu nume de culori, popoare sau adjective frecvent întâlnite (de ex., <i>kis</i> 'mic', <i>nagy</i> 'mare', <i>házi</i> 'de casă', combinații exocentrice (de ex., <i>icipici</i> 'foarte mic', <i>izeg-mozog</i> 'a se foi' etc.) • principii de bază ale ortografiei, 1: principiul tradiției <ul style="list-style-type: none"> • câteva nume de familie mai cunoscute cu ortografie tradițională • marcarea consoanei [j] cu <i>j</i> sau <i>ly</i> în cuvintele uzuale • scrierea corectă a unor nume de persoane și a unor nume de instituții mai cunoscute, respectiv a unor titluri de cărți, reviste • scrierea corectă a unor toponime de tipul <i>Tisza</i>, <i>Petőfi utca</i>, <i>János-hegy</i> <ul style="list-style-type: none"> • scrierea adjectivelor derivate din nume proprii cu sufixul <i>-i</i>, de tip <i>tiszai</i> • scrierea numeralelor/transcrierea cifrelor cu litere • ortografia datării, scrierea datei (exemple simple: diferite forme de scriere ale anului, lunii, zilei și sufixarea datei) • scrierea corectă a unor forme verbale mai frecvente care nu urmează principiul fonetic (de ex., <i>mondta</i>, <i>kelj</i>, <i>tartsd</i>, <i>játssza</i> etc.) • despărțirea cuvintelor scrise pe baza principiului tradiției, sau care conțin literele <i>ch</i> sau <i>x</i>
Tipuri de texte propuse: dialog, povestire (referat, povestire de întâmplări), descriere (descrierea personajului, a obiectului, a locului), text de instructaj, sms, afiș, benzi desenate	

<p>Elemente de construcție a comunicării</p>	<p>I. Aspecte morfosintactice, lexicale, semantico-pragmatice și fonetice ale actelor de limbaj</p> <p>Fundamentarea empirică a conceptelor gramaticale legate de structura propoziției, liniarizarea constituenților, accentuare și intonație</p> <p>1. topică, accent, intonație</p> <p>1.1. accent lexical, accent sintactic</p> <p>1.1.1. accentuarea uniformă și accentul principal</p> <p>1.1.2. propoziții cu accent contrastiv și topică specială (ex. A: <i>Tudod már a dolgozatjegyeid? Hányas lett a magyar?</i> B: <i>Ma a matek dolgozatot osztották ki./A matek dolgozatot ma kiosztották...</i> – 'A: Ai aflat ce note ai luat la teze? B: Astăzi am primit tezele de mate./Teza de mate l-am primit astăzi.')</p> <p>1.2. restricții gramaticale în topică</p> <p>1.3. rolul factorilor contextuali în topică</p> <p>1.4. conturul intonațional (și tipurile de propoziții)</p> <p>2. lexicul</p> <p>2.1. decizii lexicale: perspectiva (ex. <i>vine-pleacă, dă-primește</i>)</p> <p>2.2. decizii lexicale: cuvinte expresive (HU: <i>hangulatfestő szavak</i>), nuanțe stilistice, diferențe de registru</p> <p>2.3. decizii lexicale în funcție de intențiile vorbitorului și scopul comunicării (ex. <i>Azi florile au suferit de sete. – Azi nu ai udat florile.; Problema s-a rezolvat. – Am rezolvat problema.</i> (HU: <i>megoldódik ↔ megold</i>); <i>Mâine voi face curățenie în casă toată ziua. – Mâine voi face curat în casă.</i> (HU: <i>takarít ↔ kitakarít</i>) etc.)</p> <p>3. structura propoziției</p> <p>3.1. verbul ca regent</p> <p>3.2. preverbe</p> <p>3.3. părțile propoziției (ca „etichete” formale-funcționale: ex. cineva află ceva de la cineva)</p> <p>4. acte de vorbire</p> <p>4.1. mărci ale actelor de vorbire (elemente lexicale, clișee, repertoriu); elemente nonverbale însoțitoare</p> <p>4.2. acte de vorbire și intenții de vorbire (asertive, comisive, directive, expresive)</p> <p>4.2.1. acte de vorbire și felurile propozițiilor</p> <p>4.2.1.1. manipulare verbală și strategii persuasive simple (ex. a convinge pe cineva să facă ceva fără propoziții directive/imperative); legătura între intenția de vorbire și tipurile de propoziție</p> <p>4.2.1.2. ironia ca intenție de vorbire – exemple simple (ex. <i>Foarte frumos din partea ta...</i>)</p> <p>4.2.2. clase de cuvinte: interjecții, pronume interogative, cuvinte de negare și de interzicere</p> <p>II. Atitudinea socială față de limbajul folosit: eticheta limbajului</p> <ul style="list-style-type: none"> • forme și formule orale și scrise în interacțiuni verbale; repertoriu de expresii de politețe; registre adecvate situației de comunicare
---	--

Notă: Conținuturile vor fi abordate din perspectiva competențelor specifice. Activitățile de învățare sugerate oferă o imagine posibilă privind contextele de formare/dezvoltare a acestor competențe.

CLASA A VI-A

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare, prin receptarea și producerea textului oral

Clasa a VI-a
<p>1.1. Delimitarea informațiilor fundamentale de cele de detaliu în textele orale, în variate situații de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none">
- <i>Audierea unor texte orale variate pe canale diferite (de ex., înregistrări audio, emisiuni radio etc.)</i>
- <i>Reascultarea textului oral și procesarea acestuia prin notarea ideilor principale, a cuvintelor cheie folosind tehnici lineare/nonlineare și/sau organizatori grafici</i>
- <i>Recunoașterea relațiilor privind succesiunea evenimentelor (în spațiu/timp), respectiv structura evenimentului și structura propoziției/frazei (codul)</i>
- <i>Identificarea vorbitorilor și a raporturilor dintre aceștia prin jocuri de rol</i>
- <i>Exerciții care vizează organizarea textului, identificarea relațiilor dintre informații (de ex., relația temporală, relația parte-întreg)</i>
- <i>Diferențierea sensurilor propozițiilor în funcție de topică, în diverse situații de comunicare</i>
- <i>Recunoașterea rolurilor elementelor suprasedimentale și nonverbale</i>
<p>1.2. Prezentarea orală a temelor diverse luând în considerare factorii de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none">
- <i>Exerciții pentru experimentarea paralelismelor și diferențelor dintre comunicarea verbală și vizuală</i>
- <i>Crearea de dialoguri informale, luând în considerare relațiile între vorbitori (de ex., formele solicitării de aprobare, confidențialitatea între vorbitori etc.)</i>
- <i>Mobilizarea elementelor specifice ale tipurilor de interacțiune/actelor de vorbire (de ex., răspuns, întrebare, explicație, detalieri, exprimarea opiniei, argumentare etc.)</i>
- <i>Alegerea setului de cuvinte/expresii corespunzătoare situației de vorbire și intenției de comunicare</i>
- <i>Identificarea începerii, continuării sau terminării expunerii orale</i>
- <i>Exerciții de stil pentru alegerea instrumentelor de limbaj corespunzătoare funcțiilor de comunicare</i>
<p>1.3. Organizarea ideilor relevante pentru prezentarea unor teme în tipuri de texte diferite</p> <ul style="list-style-type: none">
- <i>Proiectarea textului destinat expunerii orale: colectarea de date, sistematizarea, reliefarea ideilor principale, dezvoltarea/detalieră (pentru prezentarea temei alese pe bază de notițe proprii)</i>
- <i>Aplicarea principiului de organizare adecvate temei, tipului de text și situației de comunicare (de ex., general-individual/individual-general, parte-întreg/întreg-parte)</i>
- <i>Alcătuirea unor texte semireproductive și spontane în diverse tipuri de texte (de ex., raport, descrierea unui traseu, a unei ambianțe, explicație, caracterizare)</i>
- <i>Transcrierea dialogurilor în povestire; pentru transformarea vorbirii indirecte în vorbire directă</i>
- <i>Audiție de texte narative și lirice (de ex., fragment dintr-un poem epic, dintr-un roman pentru tineret) cu scopul prezentării detaliate a evenimentelor, caracterizării orale a personajelor, exprimării orale a efectelor textului</i>
- <i>Exerciții care vizează diferențierea celor văzute (experimentate) de cele presupuse (concluzii, ipoteze etc.) prin mijloace lingvistice și prin metacomunicare</i>
<p>1.4. Utilizarea limbajului standard în situații de comunicare care necesită acesta</p> <ul style="list-style-type: none">
- <i>Exerciții pentru identificarea situației de comunicare care necesită utilizarea variantei standard a limbii</i>
- <i>Texte și exerciții pentru explorarea diferențelor dintre varianta de limbaj proprie și limbajul comun maghiar din România</i>
- <i>Desemnarea variantei standard în texte orale expuse în variantă de limbă maghiară standard și în variantă de limbă maghiară de uz comun din România</i>
- <i>Exerciții pentru identificarea punctelor cele mai caracteristice privind diferențele dintre limba maghiară standard și maghiara de uz comun din România</i>

Clasa a VI-a

1.5. Manifestarea unei atitudini deschise în cazul dialogului cu mai multe persoane

- Sarcini pentru exersarea dialogului/comunicației cu mai mulți parteneri în situații de comunicare cotidiene (de ex., preluarea/predarea cuvântului și semnalarea acestora, intrarea în contact, întreruperea, susținerea, încheierea conversației)
- Exerciții care vizează acomodarea la situația de comunicare și la schimbarea acesteia
- Exerciții care vizează reflecția asupra factorilor procesului de comunicare și asupra propriei activități de comunicare
- Exerciții pentru formarea unei culturi atitudinale verbale și nonverbale corespunzătoare situației de comunicare

2. Receptarea textului scris de diverse tipuri

Clasa a VI-a

2.1. Observarea intențiilor de comunicare în situații de comunicare nonliterare și literare

- Lectură predictivă: compararea predicțiilor cu textul sau fragmentul citit (de ex., în tabel T)
- Observarea impactului semantic al contextului (de ex., interpretarea unei afirmații identice în contexte diferite; interpretarea sensurilor denotative și conotative ale unor cuvinte, dependente de context etc.)
- Formularea unor propoziții de fundal în procesul lecturii textelor referitoare la situații de comunicare diferite
- Exerciții pentru descoperirea informațiilor implicite în text
- Exprimarea gândurilor, motivației implicite ale personajelor (de ex., jocul vocilor interioare)
- Exerciții pentru sesizarea relațiilor cauză-efect marcate și nemarcate, pentru formularea unor concluzii

2.2. Utilizarea îndrumată a strategiilor de receptare/producere de text în procesul lecturii textelor electronice și tipărite

- Exerciții pentru mobilizarea cunoștințelor prealabile și pentru confruntarea acestora cu noile informații din text (de ex., tabelul T, jurnalul de lectură împărțit în două)
- Exerciții pentru alegerea în funcție de scopul de comunicare a mai multor strategii și forme de notare a textelor, precum și aplicarea acestora cu îndrumarea profesorului
- Aplicarea strategiilor de înțelegere și procesare a textelor (parcurs rapidă, predicție, funcționarea cunoștințelor prealabile, citire selectivă, sinteză) prin diverse tipuri de texte electronice și tipărite
- Exerciții care vizează organizarea textului, recunoașterea raporturilor între informații (de ex., temporale, întreg-parte)
- Identificarea temelor centrale și secundare din texte (reliefarea cuvintelor cheie/a propozițiilor cu valoare de teză dintr-un alineat)
- Despărțirea informațiilor în grupuri de esențiale și complementare/de detaliu, pentru relaționarea unor informații în texte mai lungi cu ajutorul unor organizatori grafici (de ex., harta noțiunilor, structura de arbore)
- Exerciții pentru cunoașterea structurii sau tehnicilor caracteristice de organizare, setului de elemente și denumiri din texte (de ex., ordinea logică în interiorul textelor descriptive, elementele lexicale specifice etc., ordinea logică din textele narrative, identificarea referirilor la spațiu și timp etc.)
- Rezumarea conținutului textelor de popularizare a cunoștințelor
- Observarea impactului schimbării topicii asupra sensului din text
- Repetarea lecturii unui text prin aplicarea unor organizatori grafici (de ex., harta conceptelor, rețeaua conceptelor), cu scopul relaționării temelor centrale-secundare cu enunțurile de generalizare și cu fragmentele argumentative, precum și cu scopul interpretării aserțiunilor explicite și implicite
- Recunoașterea relațiilor dintre un text și diferite elemente grafice

Clasa a VI-a

2.3. Mobilizarea experiențelor de citire în receptarea operelor literare de diverse specii literare

- Identificarea caracteristicilor speciei literare în procesul lecturii a textelor, cântecelor/variantelor de cântece
- Observarea figurilor de stil specifice cântecelor populare (metafore ca pasărea, floarea, mărci esențiale) în procesul lecturii comprehensive și comparative
- Compararea variantelor epice și lirice ale tabloului de gen (de ex., diagrama Venn)
- Identificarea caracteristicilor basmelor în poemul epic
- exerciții pentru recunoașterea structurii narațiunii, a sistemului personajelor, a elementelor spațiale și temporal din roman
- Compararea basmelor și poveștilor cu romanele pentru tineret (de ex., prin tabelul punctelor de vedere, diagrama Venn)
- Observarea diferitelor conflicte și tehnicilor de rezolvare a acestora în diverse opere literare și genuri de texte din viața cotidiană
- Interpretarea funcțiilor descrierii în texte lirice și epice

2.4. Identificarea relațiilor între formulările lingvistice și sensuri în textul literar

- Identificarea diferențelor dintre aserțiuni și ipoteze/opinii
- Exerciții pentru identificarea și interpretarea rolurilor formelor retorice, a figurilor de stil, a comparației în procesul lecturii textelor narative și lirice
- Exerciții de atribuire de înțelesuri (de ex., interpretarea de imagini/șir de imagini cu ajutorul jurnalului împărțit în două)
- Reprezentarea imaginilor de fantezie născute în procesul lecturii textului narativ, cu ajutorul mijloacelor lingvistice sau prin desene
- Identificarea interlocutorului (eului liric) din poezie (clarificarea relației autor-interlocutor din opera literară)
- Exerciții pentru punerea în funcțiune a auzului prosodic (ritm, rimă, tipuri de rimă)
- Exerciții pentru identificarea și interpretarea formelor de comunicare epice (narațiunea, descrierea, monologul și dialogul) în text
- Observarea structurii acțiunii din textul narativ (delimitarea expozițiunii, intriga, desfășurarea acțiunii, punctul culminant, rezolvarea)
- Recunoașterea modalităților de caracterizare a personajelor – caracterizare directă, făcută de narator sau de alte personaje, indirectă, prin fapte, vorbe, gânduri (de ex., prin jurnal împărțit, transformarea caracterizării indirecte în directă etc.)

2.5. Recunoașterea sistemelor de valori în textele literare

- Identificarea valorilor/seturilor de valori transmise de personaje în textele narative
- Observarea rolului registrului (rolul atributelor; alegerea unor cuvinte din mai multe seturi de sinonime, parafrazare peiorativă/eufemistică etc.)
- Exprimarea părerii cu argumentarea raportării la un set de valori (de ex. evaluarea gesturilor unui personaj literar)

3. Redactarea textului scris de diverse tipuri

Clasa a VI-a

3.1. Producerea unor texte pentru exprimarea unor informații, idei și sentimente trăite sau imaginate, cu evidențierea ideilor fundamentale și a informațiilor detaliate

- Alcătuirea unui conspect cu scopul aranjării informațiilor fundamentale, secundare sau detaliate
- Completarea unui conspect/text dat, incomplet (de ex., continuarea unui paragraf, elaborarea încheierii unui text incomplet)
- Mărirea gradului de concizie al unui text, detalierea, dezvoltarea textului

3.2. Producerea unor texte de tipuri diferite, prin implementarea funcțiilor de comunicare

Clasa a VI-a

- Elaborarea unui raport cronologic despre o experiență trăită sau fictivă
- Descrierea unui peisaj liber ales, din diferite puncte de vedere (de ex., stând pe pământ, contemplând peisajul de pe creanga unui copac, privind lucrurile din înălțimi etc.)
- Alcătuirea unor texte descriptive cu teme diferite prin alegerea ordinii structurale corespunzătoare tipului de text (de ex., general-particular/particular-general, întreg-parte/parte-întreg)
- Scrierea unei prezentări scurte (de ex., la un text literar sau la o ilustrație care se referă la o situație de comunicare dată, despre un film etc.)
- Scrierea unei caracterizări (de ex., despre un personaj dintr-o operă literară, despre o cunoștință, despre o persoană imaginată)
- Scrierea unei scrisori de tip tradițional și a unui email despre o temă identică pentru destinatari identici/diferiți
- Scrierea unor anunțuri pe baza operelor, fragmentelor literare, pe diferite situații de comunicare
- Scrierea de invitații la diferite ocazii
- Scrierea unei instrucțiuni de întrebuințare (de ex., pentru părinți cu titlul: cum să ne comportăm cu adolescenții?)
- Transcrierea aceluiași mesaj pentru un alt destinatar, într-un alt tip de text, cu alt scop
- Exerciții de transformare a unor texte (de ex., transcrierea tabloului de gen în text narativ)

3.3. Selectarea registrului corespunzător situației de comunicare

- Exerciții care vizează distingerea și folosirea adecvată a sensurilor unor cuvinte din straturile diferite ale vocabularului, luând în considerare sfera de întrebuințare a acestora
- Transformarea propozițiilor în funcție de scopul comunicării și intenției de vorbire
- Exersarea adresărilor în diferite tipuri de texte, cu destinatari diferiți (de ex., scrisori, anunțuri etc.)

3.4. Utilizarea individuală a unor surse indicate

- Prelucrarea individuală a unor texte scurte, informative, tipărite sau electronice
- Cunoașterea diferitelor surse de informație, observarea specificităților acestora
- Folosirea unei surse date pentru rezolvarea unui exercițiu, individual sau în grup
- Folosirea individuală a dicționarilor monolingve (dicționare explicative, de sinonime)

3.5. Utilizarea organizării grafice adecvate situației de comunicare

- Exerciții pentru păstrarea imaginii grafice ordonate
- Exerciții pentru crearea și aranjarea adecvată a elementelor grafice și organizatorilor grafici (tabele, ilustrații, diagrame) în text
- Crearea unor invitații
- Alcătuirea inscripțiilor și ilustrațiilor pe baza textelor literare studiate
- Exerciții de alcătuire de texte narrative pe baza unei compoziții muzicale

3.6. Analizarea constantă a propriului scris/a diverselor texte din punctul de vedere al structurii, al coerenței și al corectitudinii

- Prelucrarea textelor și rescrierea anumitor paragrafe
- Exerciții pentru identificarea problemelor ivite în cazul producerii textelor, bazându-se pe texte concrete
- Prelucrarea textelor proprii, îmbunătățirea textelor existente după criterii date (de ex., redactare, ortografie etc.)
- Exerciții care vizează dezvoltarea siguranței de sine în privința aplicării normelor de ortografie
- Formarea rutinelor în scrierea unor cuvinte aparținând paradigmelor substantivale și verbale, luând în considerare unitatea sens–template auditiv–imagine grafică, prin exerciții și activități diferite
- Exersarea și fixarea ortografiei unor cuvinte frecvent folosite, atipice în privința regulilor generale ale ortografiei, prin metode diferite (exerciții în grup, exerciții de mișcare, de completare, de transformare, de diferențiere, de grupare, de creare, de corectare și alte exerciții distractive: toto ortografic, rebus etc.)

Clasa a VI-a

- *Exerciții care vizează dezvoltarea memoriei în privința ortografiei*
- *Corectarea încălcării normelor ortografice pe parcursul producerilor de texte (de ex., cu ajutorul dicționarului; redactarea caietului cuvintelor dificile, centrat pe dezvoltarea individuală)*

4. Dezvoltarea sensibilității și exigenței privind formele expresiei lingvistice

Clasa a VI-a

4.1. Observarea formulării propoziției elementare ca un complex de relații

- *Exerciții pentru descoperirea relației de interdependență a părților structurale ale propoziției (a "părților de propoziții") (persoana/numărul subiectului și forma verbului; complementul direct definit și forma verbului; evidențierea identității a mai multe personaje cu pronume reflexive sau reciproce sau prin mijloace lexicale etc.)*
- *Descoperirea mijloacelor lingvistice care ancorează evenimentele în timp (sufixe, lexeme) prin texte și diferite situații de comunicare*
- *Exerciții pentru identificarea mijloacelor lingvistice (sufixe de mod, sufixe verbale permise, lexeme modale) indicând natura nonfactuală a evenimentelor și folosirea/înțelesul acestora*
- *Observarea negării și celorlalte mijloace lingvistice ale caracterizării negative*
- *Compararea regularităților: posibilele moduri de realizare în cazul predicatului nominal a fenomenelor observate în cazul verbului*
- *Contrastarea fenomenelor observate în limba maternă cu corespondentele acestora în limbile studiate*

4.2. Înțelegerea interrelațiilor dintre mijloacele lingvistice și sens în diferite tipuri de texte

- *Observarea prin jocuri de roluri/ înregistrări audio accentului și ordinii cuvintelor (de ex., identificarea elementelor cunoscute și noi ale enunțurilor, stabilirea rolului discursiv al acestora, propoziții „de fundal”, etc.)*
- *Distingerea sensurilor propozițiilor cu topică diferită în situații de vorbire diferite*
- *Descoperirea cauzelor lingvistice ale diferențelor de sens în propoziții cu topică diferită, prin exerciții variate*
- *Transformarea propozițiilor (oral și scris) în funcție de situația și intenția de comunicare*
- *Exerciții pentru identificarea și înțelegerea conținuturilor implicite în text*
- *Compararea fenomenelor discutate cu corespondentele lor în limbile studiate*

4.3. Alegerea cuvintelor ca elemente constitutive în construcții variate în funcție de context

- *Exerciții pentru descoperirea și aplicarea interrelațiilor dintre cuvinte, expresii, propoziții și contextul lingvistic al acestora*
- *Observarea rolului semantic al părților de propoziții care formează o unitate semantică cu verbul*
- *Observarea relației dintre forma verbului și formele de politețe: tutuire, formele verbale pentru "dumneata", "dvs"*
- *Imbogățirea vocabularului activ și pasiv prin exerciții diferite în relații textuale variate (pe bază de context), prin activități individuale sau dirijate de profesor*
- *Observarea naturii stratificate a lexicului (observarea ariei de folosire, a valorii stilistice a cuvintelor în texte din viața cotidiană și din literatură)*

4.4. Manifestarea unei atitudini adecvate normelor conviețuirii sociale în interacțiuni cu caracter privat și în cazul comunităților mici

- *Exerciții pentru formarea comportamentului verbal și nonverbal civilizat, adecvate pentru situația de comunicare*
- *Observarea schimbării situației de comunicare*
- *Exerciții pentru a descoperi efectul exercitat de limbajul folosit asupra celorlalți în situații de comunicare și texte cotidiene, respectiv în diferite texte literare*
- *Identificarea situațiilor de comunicare care impun folosirea variantei normative a limbajului*
- *Identificarea diferenței dintre varianta normativă și cea proprie la nivel de text, de propoziție și de*

Clasa a VI-a*forma lexicală*

Conținuturi

Domenii de conținut	Conținuturi
Comunicare orală	<p><i>La conținuturile din clasa a V-a (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i></p> <p>Tipuri de texte, strategiile și noțiunile de bază ale comunicării orale</p> <p>Factorii situației de comunicare:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Participanții (relația dintre participanți; preconcepțiile și cunoștințele participanților despre ceilalți și despre tema discuției) • Spațiu și timp: succesiunea evenimentelor • Codul: structura evenimentelor și structura propoziției • Caracteristicile conversației: întrerupere, suprapunere, luarea/predarea cuvântului și semnalarea acestei intenții, intrare în contact, menținerea/sistarea conversației) <p>Rolul elementelor suprasegmentale și nonverbale în situația de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> • proxemică, contactul vizual • Rolul de reliefare al factorilor suprasegmentali: intensitatea vocii, tonul, tempoul vorbirii, pauza • Rolul elementelor paraverbale și nonverbale de a influența și a schimba înțelesul: complementare, întărire, atenuare, corectare <p>Strategiile receptării și producerii mesajelor orale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Identificarea subiectului/temei, mobilizarea cunoștințelor prealabile; menținerea temei/schimbarea temei; cuvinte cheie, identificarea ideii principale, sesizarea esenței, detalieri; informația relevantă/irelevantă; informația explicită/implicită; elemente modale și modalitatea; concluzie, însumare • Principiile organizării în textul descriptiv: general-individual/individual-general, parte-între/întreg-parte
	<p>Contexte de comunicare propuse: situații de comunicare în comunitatea școlii</p> <p>Tipuri de texte</p> <ul style="list-style-type: none"> • Receptare: <ul style="list-style-type: none"> • afiș, înștiințare; descriere (portret; descriere de traseu, de ambianță, descrierea proceselor); emisiuni radio, filme, emisiuni documentare etc. • Producere: <ul style="list-style-type: none"> • texte productive spontane și planificate: de ex., explicație, participare în dialog cu mai mulți participanți, expunere de opinie; povestire: acțiune, șir de evenimente; descriere: caracterizare, descriere de traseuri și de ambianță, descrierea proceselor • texte semireproductive: de ex., fragmentul unui poem epic, nuvelă, fragmentul unui roman de tineret, caracterizarea personajelor • texte reproductive: lecturare în public; recitare de poezie/de proză literară
Lectură	<p><i>La conținuturile din clasa a V-a (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i></p> <p>Tipuri de texte, strategii de lectură, noțiuni de bază</p> <p>Strategii de înțelegere a textului</p> <ul style="list-style-type: none"> • Parcurgere rapidă a textului, citire selectivă, sinteză • Orientare, colectare de informații: indexuri de nume și de subiecte, glosar, trimiteri • Sesizarea esenței, detalierea; informații relevante/irelevante, explicite și implicite; elemente modale și modalitate; concluzie, însumare • Punct de vedere: setul descrierii obiective și subiective • Texte narrative: trăire și întâmplare; ordinea cronologică, spațiul și personajele; linearitatea, formele mai simple ale schimbării linearității; formele de exprimare ale punctului de vedere personal sau obiectiv • Principiul de organizare al textului descriptiv: parte-întreg, ordine spațială (de departe spre aproape, de aproape spre departe, circular); ordinea prezentării trăsăturilor interioare și exterioare; enumerație • Aranjare grafică, imagini și texte grafice în text: imagini, grafic, diagrame

<p>Forme și coduri literare Genuri literare : epica, lirica</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lectura operelor epice: structura acțiunii în operele epice: pregătire/situația de bază, intriga, dezvoltarea intrigii, punctul culminant, rezolvarea; episodul; sistemul personajelor: personaje principale, personaje secundare, personajele din episoade • Lectura operelor lirice: relația vorbitorului și autorului în textul liric: eul liric; caracterul personal și impersonal; impact emoțional simplu și complex; versificație, versul, tipurile de versuri • Instrumentele vizualității și caracterului plastic: tropii și figurile de stil: acumularea, paralela, intensificarea, exagerarea, exclamația • Tonalități: personală, comică
--

<p>Rețeaua de teme și sensul de valori</p> <p>Tipuri de texte Texte de tip informativ și documentativ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Texte narative: povestire individuală (de ex., povestirea evenimentelor trăite) • Texte descriptive: caracterizare (trăsături exterioare și interioare); descrierea ambianței; prezentare, diverse texte de popularizare de cunoștințe • Texte documentare: texte informative și de instrucțiune (afiș, programă, instrucții de folosire) • Texte din viața privată: e-mail, invitație <p>Genuri literare:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Genuri epice: proza literară, nuvela, romanul de tineret; poemul epic, varianta epică a tabloului de gen • Genuri lirice: cântecul (cântec popular, cântec de autor); poezie lirică; varianta lirică a tabloului de gen
--

<p>Redactare</p>	<p><i>La conținuturile din clasa a V-a (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i></p>
	<p>Tipuri de texte și strategii de producere de texte, tehnici de redactare, noțiuni de bază</p>
	<p>Tipuri de texte și tehnici de producere de texte</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modelul procesual și etapele scrisului: <ul style="list-style-type: none"> • alegerea temei/producere de text pe o temă dată • identificarea scopului/funția: exprimarea opiniei • organizare: ideile esențiale care țin de subiect, detalieri, informații relevante și irelevante, aranjarea în schiță lineară (propoziția teză) și pe bază de organizatori grafici nonlineari (de ex., ciorchinul) • prelucrarea/variantele de text (de ex., pe baza lecturii din clasă și feedbackuri) <ul style="list-style-type: none"> • menținerea temei/schimbarea subiectului, coerență, articulare; • propoziție teză, alineate; • redactare: funcția/proporția unităților de macrostructură în texte diferite; • alcătuire de propoziții și redactare de texte: realizare de acorduri, referințe (de ex., verbe la anumite moduri și persoane, acordul dintre subiect și predicat, dintre verbul transitiv și obiectul definit, adverbe, pronume; citare directă etc.) • Principii de organizare: general-individual/ individual-general, parte-întreg/întreg-parte • Imaginea grafică a textului: caracteristicile grafice ale textului scris (mărimea literelor, relieful, articularea textului); ilustrația, tabelul • Ortografie <ul style="list-style-type: none"> • semnele de punctuație ale citării (vorbirea directă și indirectă liberă/dependentă) • principii de bază ale ortografiei, 2: principiul simplificării • generalizări („reguli”) ortografice referitoare la forme verbale frecvente cu desinențe modale, temporale, personale • generalizări („reguli”) ortografice referitoare la forme nominale (forme cu desinențe de caz, nume proprii + -val/-vel, -i, -beli etc.) • norme referitoare la scrierea corectă a unor adverbe (ex. <i>elől–elől, hátrább, messze, utánam, később</i> etc.)

	<ul style="list-style-type: none"> • nume proprii mai simple: <ul style="list-style-type: none"> • nume de mărci frecvent întâlnite, nume de animale, de stele/planete, numele revistelor și ziarelor, titlurile operelor • tipuri mai frecvente de toponime (ex. nume frecvent întâlnite de ape, forme de relief, de așezări omenești) • scrierea împreună, separată sau cu cratimă a numeralelor <p>scrierea datării, a datei (toate tipurile: diferite forme de scriere ale anului, lunii, zilei cu sufixe și postpoziții, forme posesive, forme de scriere ale intervalelor temporale)</p>
	<p>Tipuri de texte propuse: descrierea (descrierea ambianței), referat despre evenimente trăite, caracterizare, prezentare, afiș, instrucții de folosire, scrisoare personală, e-mail, invitație</p>
<p>Elemente de construcție a comunicării</p>	<p><i>La conținuturile din clasa a V-a (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i></p> <p>I. Aspecte morfosintactice, lexicale, semantico-pragmatice și fonetice ale actelor de limbaj</p> <p>Fundamentarea empirică a conceptelor gramaticale legate de părțile de propoziție</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. structura evenimentelor și structura propoziției <ol style="list-style-type: none"> 1.1. verbul și subiectul, obiectul (~complementul direct), respectiv complementul (HU: <i>határozó</i>) lui <ol style="list-style-type: none"> 1.1.1. grupul nominal cu rol de subiect, obiect, complement <ol style="list-style-type: none"> 1.1.1.1. subiectul și acordul dintre subiect și predicat <ol style="list-style-type: none"> 1.1.1.1.1. pronumele personal 1.1.1.2. obiectul și desinența de caz -<i>t</i>. 1.1.1.3. verbele tranzitive și acordul lor cu obiectul definit <ol style="list-style-type: none"> 1.1.1.3.1. verbul cauzativ 1.1.1.4. desinențele de caz și postpozițiile complementelor 1.1.1.5. adverbul 1.1.1.6. complementul și adjunctul 1.1.2. interdependențe între părțile propoziției <ol style="list-style-type: none"> 1.1.2.1. pronumele reflexiv și reciproc (ex. <i>János megütötte János/magát</i> ('Ion s-a lovit.'), <i>János és Kati ölelik egymást</i> ('Ion și Kati se îmbrățișează.')) <ol style="list-style-type: none"> 1.1.2.1.1. verbul reflexiv (ex. <i>Péter borotválja magát/borotválkozik, János és Kati ölelik egymást/ölelkeznek.</i> – 'Petru se bărbierește.', 'Ion și Kati se îmbrățișează.') 1.1.3. coordonarea părților de propoziție <ol style="list-style-type: none"> 1.1.3.1. relație copulativă, adversativă, disjunctivă 1.1.3.2. conjuncția 1.2. modificatori semantici ai verbului 1.3. polisemia verbală și sensul colocațiilor (ex. <i>ține la dreapta, ține-l de mână, ține la ea, ține de mine, ține să precizeze</i> etc.) 1.4. predicatul nominal ca regent <ol style="list-style-type: none"> 1.4.1. predicat substantival și predicat adjectival 1.4.2. asertiunea de atribuire (<i>Ez a ház a Péter-é/az öv-é – 'Aceasta casă este al lui Petre/al lui.'</i>); desinența posesivă și pronumele posesiv 2. ancorarea în timp a evenimentelor și cronologia <ol style="list-style-type: none"> 2.1. predicatul verbal și marcarea timpului 2.3. predicatul nominal și marcarea timpului (→verbe auxiliare) 3. marcarea categoriilor <i>realis/irrealis</i> <ol style="list-style-type: none"> 3.1. marcarea modului în propoziții cu predicat verbal 3.2. marcarea modului în propoziții cu predicat nominal 3.3. verbe cu morfemul <i>-hat/-het</i> 3.4. lexeme modale 4. mijloacele caracterizării negative (relații semantice de antonimie, negare, mijloace lexicale și morfologice pentru exprimarea lipsei)
	<p>II. Atitudinea socială față de limbajul folosit: eticheta limbajului</p> <ul style="list-style-type: none"> • unele forme ale limbii vernaculare și corespondențele lor în varianta standard a

	limbii maghiare (ex. diferite forme ale verbelor la anumite moduri și persoane; aspecte contactologice etc.)
--	--

Notă: Conținuturile vor fi abordate din perspectiva competențelor specifice. Activitățile de învățare sugerate oferă o imagine posibilă privind contextele de formare/dezvoltare a acestor competențe.

CLASA A VII-A

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare, prin receptarea și producerea textului oral

Clasa a VII-a
<p>1.1. Analizarea textelor orale prin evidențierea și rezumarea esenței în variate situații de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none">
- <i>Audierea unor texte orale variate (de ex., înștiințare, recomandare, interviuri, talk show etc.) pe canale diferite (de ex., emisiuni radio și tv etc.)</i>
- <i>exerciții pentru reliefaarea esenței, pentru sintetizare</i>
- <i>Identificarea principiilor de organizare prin reascultarea textului</i>
- <i>Identificarea unor relații dintre informații prin reascultarea textului prin aplicarea unor tehnici de notare nonlineare (de ex., structura de arbore, ciorchinul), pentru a nota relațiile de parte, întreg, caracteristic etc.</i>
- <i>Exerciții contrastive pentru recunoașterea/ghicirea sensurilor pe baza structurii acustice a cuvintelor în maghiară și în alte limbi</i>
- <i>Exerciții pentru clarificarea contextuală a incertitudinilor de interpretare din cauza cuvintelor cu formă identică sau asemănătoare</i>
- <i>Exerciții pentru ilustrarea faptului că sinonimia și antonimia depind de context</i>
- <i>Exerciții distractive pentru recunoașterea/ghicirea sensurilor cuvintelor complexe bazate pe modele cunoscute ale alcătuirii de cuvinte</i>
- <i>Recunoașterea „mărcilor temporale” (de ex., arhaisme) sau „mărcilor colective” (limbajul elevilor, limbaj profesional) ale cuvintelor</i>
- <i>Identificarea structurilor latente ale metaforelor din texte (de ex., dezbateră ca luptă)</i>
- <i>Înțelegerea metonimiei din text prin exerciții distractive prin care se remarcă incompatibilitatea de sensuri</i>
- <i>Identificarea cazurilor referirilor identice din text prin căutarea sinonimelor, prin identificarea desinențelor verbale sau prin pronume</i>
- <i>Inventarierea referirilor identice din text prin căutarea sinonimelor; identificarea referirilor prin desinențe verbale și pronume</i>
- <i>Exerciții care vizează reflecția asupra componentelor sonore (segmentale și suprasegmentale) ale textelor care definesc/influențează sensul</i>
<p>1.2. Prezentarea orală a unor teme date sau liber alese acordând atenție factorilor de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none">
- <i>Exerciții care vizează adaptarea nuanțată, flexibilă la factorii situației de comunicare în diferite situații de comunicare</i>
- <i>Exerciții pentru recunoașterea schimbării situației; pentru adaptare conștientă la noua situație</i>
- <i>Exerciții care vizează funcționarea mijloacelor specifice ale tipurilor de interacțiuni și ale actelor de vorbire (de ex., intervenții, argumente, contraargumente)</i>
- <i>Alegerea cuvintelor/setului de expresii adecvate situației de comunicare și intenției de vorbire</i>
- <i>Exerciții distractive bazate pe impactul afectiv al cuvintelor legat de template-ul lor acustic</i>
- <i>Texte și exerciții pentru observarea și interpretarea proverbelor, zicalilor, unităților frazeologice și sensurilor propozițiilor situative</i>
<p>1.3. Prezentarea diverselor informații, idei, păreri cu ajutorul argumentelor, al detaliilor și al exemplilor</p> <ul style="list-style-type: none">
- <i>Alcătuirea unor texte semireproductive și spontane în diverse tipuri de texte (de ex., anunț, recomandare, text informativ)</i>
- <i>Planificarea unui principiu de organizare adecvat tipului de text</i>
- <i>Planificarea adaptată la tipul de text a unităților macrostructurale ale textului audiat</i>
- <i>Alcătuirea notițelor pentru exprimarea ideilor mai importante, pentru detalierea acestora pe parcursul prezentării</i>

Clasa a VII-a

- Culegerea și sistematizarea informațiilor, exemplelor referitoare la temă cu scopul alegerii mijloacelor de argumentare, respectând factorii de comunicare
- Exerciții pentru înțelegerea valorii expresive a sinonimelor, antonimelor, arhaismelor și neologismelor
- Exerciții pentru înțelegerea contextuală a omonimelor
- Exerciții de stil pentru selectarea tonalității adecvate temei
- Exersarea obiectivității/subiectivității în prezentarea subiectului, a evenimentului
- Exerciții care vizează formarea și argumentarea opiniei personale cu scopul însușirii formelor lingvistice ale exprimării nuanțate a opiniei
- Schimbarea opiniei pe baza criteriilor: îmi place/nu îmi place/ frumos/urât/indiferent

1.4. Identificarea cauzelor abaterilor intenționate de la limbajul standard

- Exerciții care vizează recunoașterea relației între varianta de limbă și identitate/apartenență la un grup
- Exerciții care vizează folosirea adecvată a cuvintelor conform sferei întrebuintării
- Exerciții care vizează recunoașterea standardului pronunțat cu accente specifice unui dialect sau unei alte variante de limbă (de ex., compararea textului scris în standard și citit de un vorbitor cu un anumit accent cu un text dialectal, citit în conformitate cu pronunția standardă)
- Compararea textelor orale rostite în variantele de stat ale limbii maghiare (de ex., maghiara vorbită în Serbia, Slovacia, Ucraina) cu varianta standard și cu varianta vorbită de maghiarii din România pe baza anumitor criterii

1.5. Manifestarea unei atitudini deschise față de opinia interlocutorului

- Observarea relațiilor între gesturi, mimică, poziția corporală și componentele verbale
- Exerciții pentru tematizarea posibilităților și formelor de colaborare cu partenerul de vorbire
- Identificarea cauzelor conflictului și pentru rezolvarea acestuia (de ex., jocuri de rol pentru simularea unor situații)
- Exerciții pentru tematizarea posibilităților și formelor de colaborare cu partenerul de vorbire
- Exerciții care vizează înțelegerea și acceptarea diferitelor judecăți de valoare privind gustul și dependenței gustului de context (dependență culturală, istorică, colectivă, familială, individuală)

2. Receptarea textului scris de diverse tipuri

Clasa a VII-a

2.1. Diferențierea raporturilor referențial/fictiv în diverse texte

- Observarea referirilor textelor cotidiene la realitate; diferențierea aserțiunilor și a ipotezelor/opiniilor/judecăților de valoare privind gustul
- Separarea elementelor verosimile și neverosimile în procesul lecturii diferitelor texte
- Separarea elementelor corespunzătoare realității în afara operei și a elementelor fictive în textul citit
- Observarea proporției și rolului elementelor fictive în texte de specii literare diverse (de ex., basm, nuvelă, romane pentru tineret)
- Recunoașterea intenției de manipulare în diferite situații de comunicare (de ex., analiza elementelor modale, elementele imagistice și verbale în formarea verosimilului în reclame)

2.2. Utilizarea strategiilor de receptare/producere de texte conform situației de comunicare, în procesul lecturii textelor electronice și tipărite

- Exerciții care vizează conștientizarea cunoștințelor prealabile în procesul realizării de sensuri (de ex., tabelul T, jurnal împărțit)
- Identificarea relațiilor între informațiile textului prin lectura repetată a acestuia, prin folosirea tehnicilor de notare nonlineare (de ex., prin tehnica structurii de arbore, a ciorchinelui, exemple, caracteristici pentru a marca partea, exemplul, trăsătura etc.)
- Aplicarea tehnicilor de înțelegere și prelucrare a textelor prin lectura diverselor texte electronice și

Clasa a VII-a

tipărite (de ex., parcurgere rapidă, mobilizarea cunoștințelor prealabile, localizarea informației, desemnarea punctelor esențiale, sinteză; transcrierea textelor, atașarea unui final diferit la texte citite, continuarea povestirii, imaginarea viitorului unuia dintre personaje, alcătuire de cuvinte încrucișate, restrângerea textului (sms), amplificarea; elaborare de alineate cu propoziție-teză dată, cu ajutorul cuvintelor-cheie date, cu ajutorul propoziției începătoare sau de încheiere etc.)

- *Exerciții pentru conștientizarea procesului de înțelegere: confirmarea/infirmarea predicțiilor; verificare înțelegerii; clarificarea neînțelegerilor*
- *Identificarea informațiilor/sensurilor implicite (de ex., completarea tabelului cu formularea concisă a sensurilor explicite și implicite a unităților textuale)*
- *Exerciții pentru recunoașterea rolului conținuturilor implicite în înțelegere și în adaptarea la o situație*
- *Delimitarea sensurilor și conținuturi literale și metaforice, explicite și implicite, respectiv reflectarea la acestea*

2.3. Exprimarea experiențelor de cititor în receptarea diverselor specii literare și identificarea unor motive literare

- *Exerciții pentru recunoașterea modului de organizare a textului, pentru identificarea genului literar, pentru recunoașterea trăsăturilor caracteristice ale acestora*
- *Exerciții pentru recunoașterea componentelor de genuri diferite în baladă (lirică, epică)*
- *Identificarea motivului/motivelor cheie din text*
- *Observarea contextuală a motivelor (de ex., relaționarea motivelor în text, relația motiv-sens etc.)*
- *Exerciții pentru identificare și interpretarea motivelor tematice ale diverselor texte literare (de ex., observarea unor motive tematice din balade: dragoste interzisă, vină și pedeapsă etc.)*

2.4. Recunoașterea relațiilor dintre caracterul genului literar și structurarea lingvistică în textele literare

- *Recunoașterea timpului, spațiului momentelor de acțiune fictive (de ex., timpul baladei, spațiul baladistic, evenimente miraculoase etc.)*
- *Exerciții comparative pentru recunoașterea funcției dialogului în nuvelă și în dramă*
- *Observarea instrumentelor narațiunii directe și a caracterizării indirecte de personaje*
- *Separarea vorbitorului în text (eul liric, naratorul) de autorul biografic*
- *Exerciții pentru cumpănarea credibilității vorbitorului (naratorul, eului liric)*
- *Recunoașterea genurilor lirice și epice în texte*
- *Recunoașterea genului și a tonalității/tonalităților (de ex., în cazul baladei sau a povestirii umoristice)*
- *Exerciții pentru relaționarea vorbitorului cu subiectul, vorbitorului cu destinatarul în texte aparținând genurilor diferite*
- *Recunoașterea modalităților de caracterizare a personajelor în procesul lecturii diferitelor texte narative*
- *Exerciții pentru recunoașterea și interpretarea funcției figurilor de stil, a imaginilor și comparației în procesul lecturii textelor narative și lirice*
- *Exerciții pentru antrenarea auzului prozodic (ritmul, versul bazat pe cadență, rima, tipurile de rimă)*
- *Recunoașterea simbolismului fonetic și a funcției acesteia în text*

2.5. Evaluarea sistemelor de valori care apar în texte literare

- *Identificarea valorilor/ordinii de valori transmise de personaje*
- *Identificarea relației între culpă morală și pedeapsă în balade*
- *Exerciții de exprimare de opinii cu argumentare la judecata de valoare*
- *Identificarea ierarhiei de valori a textului ca și totalitate (de ex., relația dintre valorile materiale și cele morale/spirituale/afective)*

3. Redactarea textului scris de diverse tipuri

Clasa a VII-a
3.1. Producerea unor texte cu teme variate, evidențierea ideilor fundamentale, rezumare, exersarea fazelor de producere de texte în scris <ul style="list-style-type: none">
- Alcătuirea unei scheme lineare sau nonlineare pentru identificarea informațiilor esențiale, pentru precizarea raporturilor între idei și unități de texte, rezumare pe anumite teme (structura de arbore, harta conceptelor, tehnica ciorchinelui)
- Exerciții care se referă la procesul scrierii și la momentele acestuia (de ex., fișă de evaluare, fișă de lucru despre învățare, reflecții colective și individuale)
3.2. Producerea individuală a unor texte complexe, în conformitate cu situația de comunicare <ul style="list-style-type: none">
- Elaborarea de referate despre o întâmplare reală sau imaginată
- Scrierea unei caracterizări, individual, cu schimbarea tonalității și a punctului de vedere (de ex., scrierea autocaracterizării, a unei caracterizări ironice etc.)
- Scrierea notițelor de jurnal; producerea textelor creative și de autoexprimare, exersarea grafiei individuale și eficiente
- Exersarea formelor scrise ale prezentării luând în considerare problemele, consecințele etice ale autoprezentării pe platforme publice
- Scrierea diferitelor texte publicitare (de ex., legate de opere literare)
- Redactarea documentelor oficiale cotidiene (de ex., cererea)
- Exerciții care vizează exprimarea sentimentelor prin elemente verbale sau nonverbale
- Exerciții care necesită adaptare la schimbarea atenției și interesului partenerilor, precum și adaptarea la situația de comunicare
- Alcătuirea unor texte cu efecte comice (de ex., prin folosirea unui registru sau stil inadecvat temei sau tipului de text)
- Exerciții care asigură intenția de diversitate, respectiv de captare și păstrarea atenției interlocutorului/cititorului
- Combinarea narațiunii cu descrierea prin exerciții
- Exerciții de transformare de text (transformarea finalului baladei conform finalului basmelor, transformarea unei epistole în versuri într-una redactată în proză etc.)
3.3. Aplicarea registrului corespunzător în privința destinatarului <ul style="list-style-type: none">
- Exerciții care vizează validarea formulelor de politețe în alcătuirea unui text
- Folosirea stilului/registrului adecvat în privința destinatarului (de ex., scrierea unei scrisori oficiale și celei personale cu aceeași temă)
3.4. Utilizarea a unor surse diverse la o anumită temă <ul style="list-style-type: none">
- Culegerea datelor cu ajutorul surselor tipărite și electronice sau bazându-se pe cunoștințele adulților
- Orientarea în cataloagele bibliotecilor; filtrarea datelor: reținerea datelor importante, neglijarea elementelor irelevante
- Aranjarea informațiilor
3.5. Adecvarea organizării grafice și a elementelor verbale în funcție de scopul comunicării <ul style="list-style-type: none">
- Crearea unei cărți de vizită
- Redactarea unor poeme ilustrate într-un volum manuscris
- Întocmirea unor șiruri de slideuri pe teme date sau liber alese
3.6. Corectarea individuală a propriului scris din punctul de vedere al structurii, al coerenței și al corectitudinii <ul style="list-style-type: none">
- Evaluarea textelor proprii și a textelor partenerului sau partenerilor după criterii date
- Exerciții pe bază de texte concrete pentru identificarea independentă a problemelor în producerea

Clasa a VII-a

- textelor scrise, cu precizarea posibilităților de corectare, în scris*
- *Exerciții și teme variate destinate formării siguranței în scriere și în ortografie*
  - *Exersarea scrierii legate sau separate a unor cuvinte*
  - *Exerciții care vizează ortografia adjectivelor și numeralelor*
  - *Scrierea conform ortografiei a pronumelor cu desinențe de caz sau cu postpoziție*
  - *Fixarea scrierii corecte a prescurtărilor și a acronimelor*
  - *Scrierea corectă a unor cuvinte străine, mai frecvent folosite*
  - *Exerciții care vizează dezvoltarea capacității de recunoaștere a greșelilor*
  - *Folosirea dicționarului ortografic pentru căutarea informațiilor referitoare la scrierea corectă a unor cuvinte, cu ajutorul profesorului*

4. Dezvoltarea sensibilității și exigenței privind formele expresiei lingvistice

Clasa a VII-a

4.1. Analiza semnificațiilor ce se desprind din structura expresiilor lingvistice

- *Observarea utilizării descrierilor hotărâte și nehotărâte în text (de ex., sintetizarea caracteristicilor deductibile din corectarea textelor stricate în mod intenționat)*
- *Observarea folosirii numeralelor și a altor expresii de desemnare a cantității (de ex., observarea în texte alese a felurilor de marcare a pluralității; posibilitățile și consecințele semantice ale marcării sau nemarcării pluralității, compararea cu alte limbi studiate etc.)*
- *Observarea mijloacelor referirii la participanții evenimentelor (desinențe de caz, postpoziții cu substantive sau pronume); compararea cu alte limbi studiate*
- *Colectare de date: inventarierea posibilităților de exprimare a relației de apartenență și posesie; compararea cu limbile studiate*

4.2. Interpretarea interrelației dintre mijloacele lingvistice și sens în diferite tipuri de texte

- *Interpretarea sensurilor propozițiilor cu topică diferită în situații de vorbire diferite*
- *Identificarea funcției conținuturilor implicite în text în procesul înțelegerii și în adaptarea la situația comunicatională*
- *Sesizarea diferențelor dintre aserțiunea unor fapte și diferite presupuneri/opinii*
- *Observarea fenomenelor lingvistice variabile și invariabile*
- *Exerciții care vizează aspectele lexicale a variantelor de stil colocvial/neutru/distins*

4.3. Analizarea schimbării și varietății lexicului și a caracterului constituit al cuvintelor

- *Exerciții care vizează familializarea cu unele dicționare monolingve (dicționar explicativ, de sinonime, etimologic, terminologic, dialectal etc.) Cu scopul de a afla, a interpreta, a explica sau a preciza sensurile cuvintelor exerciții de traducere pentru a observa diferite posibilități de delimitare a câmpului semantic în diferite limbi*
- *Exerciții variate vizând vocabularul ca locusul celor mai mari și vizibile fluctuații: învechire (→arhaisme) ↔ împrumutare, creare de cuvinte noi (→neologisme)*
- *Transformarea de texte: text vechi → text nou/ text nou → text vechi (descoperirea diferențelor dintre diferite secțiuni sincronice ale limbii, la un nivel potrivită vârstei); exerciții de stil*
- *Dezbateri: valoarea variantelor de limbaj vechi și noi*
- *Exerciții variate pentru a observa diferența predominant lexicală (de vocabular) dintre variantele de limbaj (terminologii care dezvăluie opțiunile lexicale ale vorbitorului: limbaj de specialitate, jargoane, variante regionale de limbaj etc.)*
- *Identificarea diferențelor de sens (propriu și metaforic) cu ajutorul dicționarilor sau enciclopediilor; explorarea prin exerciții distractive a structurii semantice a unor metafore comune*
- *Observarea interrelației dintre compoziția și derivarea cuvintelor și sensurile acestora, pe bază de texte nonliterare și literare (de ex., exerciții ludice de culegere/creare de cuvinte prin derivare, compunere; culegerea și observarea unor compoziții noi de verbe și preverbe; descoperirea unor trasee de schimbare tipice; observarea unor tendințe de regulă etc.)*
- *Compilarea de dicționare: de ex., traducerea unor cuvinte compuse sau derivate într-o limbă*

Clasa a VII-a

străină studiată; compararea sensului și formei în limbile sursă și destinație a cuvintelor împrumutate din alte limbi, cu ajutorul dicționarelor bilingve etc.

- *Exerciții pentru observarea structurii cuvintelor (de ex., cazuri mai simple de analiză morfologică: rădăcină, sufixe; descoperirea empirică a funcțiilor principalelor sufixe)*

4.4. Manifestarea unei atitudini adecvate normelor culturale în participarea la viața socială

- *Exerciții pentru descoperirea diferenței dintre varianta normativă și cea regională (lb. maghiară vorbită în Transilvania) la nivel de text, de propoziție, de forma cuvântului*
- *Exerciții pe teme care vizează cunoașterea empirică și identificarea prin exemple concrete (aparținând diferitelor variante ale limbii) natura stratificată a limbii și folosirii ei (mai ales în domeniul lexicului)*
- *Inventarierea celor mai tipice trăsături prin care unele variante ale limbajului diferă de limbajul standard*
- *Exerciții care proiectează concepția folosirii limbii ca fenomen social (punctul de vedere sociolingvistic)*
- *Exerciții variate pentru descoperirea relației dintre variantele limbii (limbajele regionale, limbi de contact, limbajul standard) și identitate*

Conținuturi

Domenii de conținut	Conținuturi
Comunicare orală	<i>La conținuturile din clasele V–VI (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i>
	Tipurile de texte, strategiile și noțiunile de bază ale comunicării orale Factorii situației de comunicare: <ul style="list-style-type: none"> • Codul: <ul style="list-style-type: none"> • sensul; relațiile semantice (sinonimia, antonimia; extinderea semantică metaforică și metonimică); • relație de forme (omonime, paronime); • templete-ul acustic și afectivitatea cuvântului; • registrul; straturi temporale; straturi regionale • identitatea: mărci ale folosirii de cuvinte aferente apartinerii vorbitorului la un grup • structura cuvântului; structuri în propoziție
	Rolul elementelor paralingvistice și nonverbale în situația de comunicare <ul style="list-style-type: none"> • Sonoritatea și afectivitatea textului: calitatea vocalelor (anterioare/posterioare, rotunjite/nerotunjite), armonia succesiuni vocalelor; sonoritatea/impactul sonor la consoane; sonoritatea cuvântului, afectivitatea cuvântului (onomatopeele, impactul de efecte emoționale al cuvântului); melodia/intonația propoziției/frazei • Sonoritatea textului și impactul emoțional
Strategiile receptării și producerii mesajelor orale <ul style="list-style-type: none"> • Reliefarea esenței; sinteza • Clasificarea; informația explicită și implicația; expresia emoțiilor și atitudinii • Organizarea textelor: text dialogic-monologic; narativ, explicativ, descriptiv • Principii de organizare în textele descriptive și narative: schimbarea intenționată a linearității spațiale/temporale (de ex., schimbarea planurilor temporale în povestire, tehnică de mozaic în descriere) 	
Contexte de comunicare propuse: situații de discurs publice Tipuri de texte <ul style="list-style-type: none"> • Receptare: <ul style="list-style-type: none"> • știrea, recomandarea; emisiuni de radio și televiziune (interviuri, dezbateri etc.) filme etc. • Producere: <ul style="list-style-type: none"> • texte productive spontane și planificate: de ex., luarea de cuvânt, prezentarea simplă a unui subiect dat, argumente și contraargumente în situații de dispută; afiș, recomandare, informare, reclamă • texte semireproductive: de ex., prezentarea/sinteza acțiunii unei balade, a fragmentului unui roman, a nuvelei; • texte reproductive: lecturare în public; recitare de poezie/de proză literară 	
Lectură	<i>La conținuturile din clasele V–VI (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i>
	Tipuri de texte, strategii de lectură, noțiuni de bază
	Strategii de înțelegere a textului <ul style="list-style-type: none"> • Tehnici de colectare de informații, modalități de procesare a informațiilor în documente online • Localizarea informației, alegerea punctelor esențiale • Reliefarea esenței; relații și elemente relaționale sintactice și semantice; sinteza; clasificarea; informația explicită și implicația, expresia emoției și a atitudinii • Texte narrative : punctul de vedere al eului vorbitor/eului afectiv; reliefarea unor evenimente; lexicul specific al trăirilor • Principiul organizării textului descriptiv: comparația

	<p>Forme și coduri literare</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lectura textelor narative: tehnicile formării de caractere literare: direct (prin narator, prin alt personaj) și indirect (prin vorbire, prin activitatea prezentată, prin ambianța); eroul activ și eroul pasiv, caracterul fix și caracterul schimbător; întârzierea intenționată a acțiunii, anticipația în textele narative, enunțuri implicite; organizare cu omisiuni; situații de discurs intercalate în textele narative; conflict (extern și intern); monolog, monolog intern, componenta lirică și cea dramatică în textele epice • Lectura operelor lirice: discursul liric centrat pe interlocutor; probleme individuale și de interes colectiv în textele lirice; eufonia poeziei: simbolismul fonetic • Instrumentele vizualității și caracterului plastic: tropii și figuri de stil: sinecdoca; metaforizarea și transferul semantic metonimic; parafraza • Tonalități: tragic, comic, ironic
<p>Rețea de teme și sensuri de valori: motivul, motivul-cheie; valori prezentate, ierarhii de valori în operele literare: valori materiale, spirituale, morale, emoționale</p> <p>Tipuri de texte</p> <p>Texte de tip informativ și documentativ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Texte narative: jurnalul, blogul • Texte descriptive: autocaracterizarea și caracterizarea; descrierea fenomenelor și proceselor; referat, texte de diseminare a informației • Texte documentare: texte informative și persuasive (reclama, informarea) • Texte publice: scrisoarea oficială <p>Genuri literare:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Genurile epice: proza umoristică, nuvela, romanul, jurnalul, scrisoarea; versurile epice: balada (balada populară, balada cultă) • Genurile lirice: cântecul; poezie lirică; epistola în versuri <p>Texte verbale și multimediale</p>	
<p>Redactare</p>	<p><i>La conținuturile din clasele V–VI (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i></p> <p>Tipuri de texte și strategii de producere de texte, tehnici de redactare, noțiuni de bază</p> <p>Tipuri de texte și tehnici de producere de texte</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modelul centrat pe proces și etapele producerii de texte scrise: <ul style="list-style-type: none"> • compunere pe bază de temă dată sau liber aleasă • generare (hartă de idei) • desemnare de scop/funcție: tonalitate • organizare: ideile principale care țin de temă; reliefaarea esenței; sinteză prin schiță lineară și organizatori grafici nonlineari • prelucrarea/variantele de text <ul style="list-style-type: none"> • avansarea, continuitatea; • redactarea: unitățile de macrostructură, redactarea de alineate; • redactarea de propoziții și texte: pronominalizare, omisiune, înlocuire • corectare: set variat de elemente • Principii de organizare: intervenția în ordinea lineară spațială/temporală • Imaginea grafică a textului: caracteristicile grafice ale textului (tipul de litere, evidențiere); armonia elementelor verbale și vizuale • Ortografie <ul style="list-style-type: none"> • scrierea corectă a cuvintelor prescurtate • relația fonem/grafem în cuvinte străine (neologisme) frecvent întâlnite • tipurile mai frecvente ale scrierii împreunate, separate sau cu cratimă (ex. cazuri de scriere separată a preverbelor de verbe, modificatori adjectivali, nume de materiale, relații de coordonare, tipuri mai frecvente de subordonare, pronume complexe) • scrierea corectă a terminologiei literare și gramaticale învățate • scrierea corectă a terminologiei învățate la celelalte discipline • generalizări („reguli”) ortografice referitoare la numerale și forme

	<p>adjectivale (ex. <i>több, kétezer-egy, húszas, tizedik, szebb, erősebb, hosszú hajú, olcsó, árú</i> etc.)</p> <ul style="list-style-type: none"> scrierea corectă a formelor pronumelor personale cu desinență de caz, respectiv cu postpoziții (ex. <i>hózzám, rólad, attól, ekkor, előttem, kié, egymással</i> etc.) scrierea corectă a unor toponime și nume de instituții (exemple mai complexe: ex. toponime sufixate, toponime și nume de instituții din mai multe cuvinte)
<p>Elemente de construcție a comunicării</p>	<p><i>La conținuturile din clasele V–VI (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i></p> <p>I. Aspecte morfosintactice, lexicale, semantico-pragmatice și fonetice ale actelor de limbaj</p> <p>Fundamentarea empirică a conceptelor gramaticale legate de grupul nominal</p> <p>1. structura grupului nominal:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1. articole și lipsa articolelor <ol style="list-style-type: none"> 1.1.1. articole și referența 1.2. modificatori („atribut”) <ol style="list-style-type: none"> 1.2.1. modificatori adjectivale și participiale 1.2.2. numeralul ca modificador 1.2.3. substantivul ca modificador → grupul posesiv (ca formă) <ol style="list-style-type: none"> 1.2.3.1. acord în grupul posesiv 1.2.3.2. forma obiectului posedat 1.2.3.3. pluralul posesorului și al obiectului posedat <ol style="list-style-type: none"> 1.2.3.3.1. aserțiunea posesivă (<i>Péternek van háza</i> – ‘Petru are o casă’.) 1.3. baza în grupul substantival <ol style="list-style-type: none"> 1.3.1. substantive comune și substantive proprii 1.3.2. pronume <ol style="list-style-type: none"> 1.3.2.1. pronume personale <ol style="list-style-type: none"> 1.3.2.1.1. și contrastul 1.3.2.1.2. și schimbarea/păstrarea topicului (ex. <i>Petru și-a așteptat mama. El/Ea</i> (HU: <i>ő</i>) <i>era încă acasă.</i>) 1.3.2.1.3. pronumele personale ca complemente (forme cu desinențe de caz, postpoziții) 1.3.2.2. pronume demonstrative deictice <ol style="list-style-type: none"> 1.3.2.2.1. și schimbarea topicului propoziției (ex. <i>Petru privea fata. Ea</i> (HU: <i>az</i> ‘aceea’) <i>și-a întors capul.</i>) 1.3.2.3. pronume nehotărâte și generale 1.4. expresia cantității și numerozității în grupul substantival (număr, cuvinte de clasificare, desinența -k, desinența -i) 1.5. structuri eliptice
	<p>Fundamentarea empirică a conceptelor gramaticale legate de structura și structurarea lexicului</p> <p>2. dicționarul și lexicul</p> <ol style="list-style-type: none"> 2.1. lexicul <ol style="list-style-type: none"> 2.1.1. cuvinte (simple, derivate, compuse) 2.1.2. locuțiuni, expresii idiomatice, formule comunicative, clișee 2.2. schimbare și varietate în vocabular <ol style="list-style-type: none"> 2.2.1. în timp (cuvinte și sensuri învechite, cuvinte și sensuri noi) <ol style="list-style-type: none"> 2.2.1.1. formarea cuvintelor noi cu mijloace interne <ol style="list-style-type: none"> 2.2.1.1.1. derivarea 2.2.1.1.2. compunerea 2.2.1.2. împrumuturi 2.2.1.3. schimbarea sensului cuvintelor 2.2.2. în spațiul geografic (cuvinte sau sensuri cu distribuție regională) <ol style="list-style-type: none"> 2.2.2.1. variații în pronunție (accente) 2.2.2.2. lexic regional 2.2.3. în spațiul social (cuvinte, expresii și sensuri care țin de unele ocupații, profesii, hobby-uri etc.) 2.3. marcări lingvistice a identității de grup (de vârstă, regională etc.) – nu doar cele lexicale

3. dicționare

3.1. monolingve (dicționar explicativ, dicționar de sinonime, dicționar etimologic, dicționar dialectal, dicționare de specialitate etc.)

3.1.1. familia de cuvinte și câmpul semantic

3.1.2. relații semantice

3.1.2.1. sinonimia, lanțul de sinonime

3.1.2.2. antonimia

3.1.2.3. extinderea metaforică sau metonimică a sensului

3.1.3. legătura între aspectul fonetic și sensul cuvintelor

3.1.3.1. forma fonetică și sensul motivat

3.1.3.2. omofonie, omografie

3.1.3.2.1. ambivalența structurală

3.2. dicționare bi- și multilingve

3.2.1. divizarea câmpului semantic (exemple contrastive)

II. Atitudinea socială față de limbajul folosit: eticheta limbajului

- evidențierea apartenenței de grup prin forme lingvistice și eticheta limbajului

Notă: Conținuturile vor fi abordate din perspectiva competențelor specifice. Activitățile de învățare sugerate oferă o imagine posibilă privind contextele de formare/dezvoltare a acestor competențe.

CLASA A VIII-A

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare, prin receptarea și producerea textului oral

Clasa a VIII-a

1.1. Evaluarea textelor orale în diferite situații de comunicare

- Ascultarea textelor persuasive și argumentative pe canale diferite (de ex., reclame, dezbateri publice, recomandări, discursuri ocazionale etc.); ascultarea unui text citit și a unui text oral spontan, exerciții comparative
- Confrontarea argumentelor și contraargumentelor, analiza argumentelor pe baza textului argumentativ-persuasiv ascultat
- Exerciții pentru recunoașterea intențiilor de manipulare, a concluziilor incorecte și a judecăților neîntemeiate
- Reascultarea textelor după criterii date (identificarea punctului de vedere; descoperirea mijloacelor persuasive; presupoziii, descoperirea contradicțiilor și prejudecăților)
- Găsirea informațiilor deductibile din text
- Formularea unei concluzii, exprimarea punctului de vedere și opiniei proprii
- Exerciții pentru aprecierea tehnicilor de comunicare (urmărirea ordinii complexe de idei, identificarea greșelilor, opririlor, intenției de manipulare și inducere în eroare și reflectare asupra acestora)
- Participare la dezbateri (de ex., discuții despre diferite fenomene media, formarea diferitelor puncte de vedere)
- Exerciții de rol pentru experimentarea diferitelor opinii privind o problemă dată (reprezentarea unei opinii care diferă de cea proprie, empatie, intenția de a înțelege fenomenul de alteritate pentru formularea și acceptarea diferenței dintre eu și altcineva)
- Experimentarea diferențelor de opinie (înțelegerea și acceptarea diferitelor puncte de vedere în legătură cu o temă, interpretarea diferențelor de opinii; aspirație pentru înțelegerea și rezolvarea cauzelor conflictelor; reflecții la actele de vorbire proprii și la cele ale partenerului; autocorecție)

1.2. Participare în diferite situații de comunicare cu aplicarea strategiilor de comunicare adecvate situației de vorbire

- Exerciții pentru interpretarea și formarea unor tipuri de texte argumentative (de ex., identificarea enunțurilor și argumentelor dintr-un text; identificarea diferitelor puncte de vedere în texte; adunarea contraargumentelor la argumente; concluzii, relații logice de bază; descoperirea greșelilor de argumentare la nivelul corespunzător vârstei)
- Exerciții care vizează funcționarea elementelor specifice tipurilor de interacțiune și actelor de vorbire (de ex., consfătuire, dezbateri, discursuri ocazionale, prelegere)
- Exerciții pentru funcționarea mijloacelor sintactice și semantice în producerea textului (corectarea după criterii date a textelor stricate sau lacunare, reflecții la aceasta etc.)
- Exerciții pentru conștientizarea mijloacelor care ajută/împiedică comunicarea cu succes, eficientă
- Exerciții distractive care vizează eliminarea problemelor de comunicare (de ex., corectarea unui text stricat intenționat)

1.3. Prezentarea diferitelor puncte de vedere pe baza unor teme variate în texte argumentative, referindu-se la sursele folosite

- Planificarea și alcătuirea unor texte informative, persuasive-argumentative, în diferite tipuri de texte: de ex., prelegere cu o temă aleasă, texte scurte, ocazionale (de ex., felicitare)
- Observarea și aplicarea rolurilor posibile din discuție (de ex., cu afirmarea și punerea în aplicare a momentelor oportune de intrare în discuție)
- Exprimarea propriului punct de vedere, a opiniei proprii cu confruntarea acestora cu opiniile, puncte de vedere ale altor persoane
- Exerciții pentru căutarea de rezolvări, a punctelor comune; exerciții pentru schimbarea punctului de vedere ca rezolvare a problemei

Clasa a VIII-a

- Culegerea argumentelor referitoare la o temă, la o afirmație; argumentare în favoarea unui punct de vedere sau împotriva acestuia
- Distingerea argumentului de opinie
- Exprimarea opiniei bazate pe compararea unui film și a unui text literar, exerciții care vizează planificarea și prezentarea scurtă a unei scurte descrieri ale operelor
- Exerciții de aplicare a acordului și a diferențelor de opinii
- Scurtă prelegere sau prezentare într-o temă liber aleasă pe bază de notițe sau ppt observând între timp publicul ascultător
- Exerciții de stil pentru evitarea repetițiilor, a prolixității
- Exerciții pentru schimbarea funcțională a stilului cu evitarea incoerenței de stil

1.4. Aplicarea adecvată a variantei de limbaj, a stilului și a registrului în anumite situații de comunicare

- Recunoașterea specificităților stilistice/de limbaj în texte diferite
- Observarea diferențelor în legătură cu producerea textelor orale și scrise (texte spontane, texte citite etc.)
- Recunoașterea caracteristicilor variantelor de limbă/limbaj
- Schimbarea codului, exersarea formelor de trecere de la o variantă de limbaj la alta
- Întrebuințarea corectă a cuvintelor în sfere diferite pentru aplicarea conștientă a registrelor, a valorilor stilistice
- Aplicarea conform situației de comunicare a diferitelor stiluri

1.5. Manifestarea unei atitudini deschise pe parcursul participării la o dezbatere

- Exersarea păstrării relației cu publicul (de ex., contact vizual, captarea și păstrarea atenției, acomodare la semnele nonverbale ale publicului, răspuns la întrebări etc. pe parcursul prelegerii)
- Confruntarea argumentelor pentru susținerea sau combaterea unei afirmații/teze (de ex., prin dispută)
- Exerciții pentru acceptarea punctului de vedere al partenerului (de ex., prin schimbare de roluri în procesul dezbaterii)
- Exerciții pentru formarea tehnicilor individuale de rezolvare a conflictelor, pentru distingerea rezolvărilor prin compromis/prin consens
- Experimentarea tehnicilor verbale și nonverbale mai simple ale persuasiunii și înduplecării
- Evaluarea relațiilor între elementele suprasegmentale și verbale (armonie/disonanță)

2. Receptarea textului scris de diverse tipuri

Clasa a VIII-a

2.1. Identificarea relațiilor între text și realitate în comunicarea nonliterară și literară

- Diferențierea elementelor reale de cele care par reale în texte nonliterare și literare
- Recunoașterea procedeelelor de transformare a realității (de ex., exagerări, eufemisme, parafraze, lacune/omisiuni etc. În texte literare; intenții de manipulare, afirmații neadevărate în texte nonliterare)
- Incorporarea unei afirmații în texte nonliterare și literare, identificarea schimbării sensului (de ex., prin completarea tabelului punctelor de vedere: cine/când/unde/cu ce intenție spune; delimitarea sensurilor denotative și conotative)
- Exerciții pentru diferențierea vorbitorului/rolului de persoana autorului
- Identificarea transformărilor faptelor istorice, biografice integrate în textele literare, a schimbării funcțiilor acestor elemente în procesul lecturii textelor literare

2.2. Utilizarea strategiilor de citire/receptare adecvate situației de comunicare

- Exerciții pentru conștientizarea schemei generale a procesării textelor pe texte variate; formele receptării textelor lineare/hipertextuale/online
- Exerciții creative-productive și de caleidoscop pentru prelucrarea textelor unimediale și multimediale

Clasa a VIII-a

- *Exerciții de explorare și interpretare de texte care susțin înțelegere referirilor, relațiilor tematice și motivice, coeziunii locale și globale*
- *Reflectare la experiențele provenite din aplicarea diferitelor strategii (extenzive și intențive) de lectură*
- *Compararea informațiilor preluate din surse diferite, referitoare la aceeași temă (de ex., diagrama Venn, tabelul T)*
- *Compararea diferitelor surse electronice și tipărite racordate la o temă dată (de ex., compararea mărcilor exigenței lingvistice, a sistemelor de puncte de vedere, a structurilor, a punctualității în privința conținutului etc. – în tabel T)*
- *Identificarea relațiilor între ideile textului prin tehnici de notare nonlineare (tehnică ierarhică pentru recunoașterea relațiilor: parte, exemplu, caracteristică, analogie, relații cauză-efect)*
- *Exerciții care vizează reflecția la cele citite (problematizare, întrebări, completare, expunerea experiențelor contradictorii de ex., prin jurnalul împărțit)*
- *Exprimarea unei opinii proprii și argumentarea acesteia cu tema, specia, limbajul textului (de ex., prin dezbateri, tehnica poeziei cu 5 versuri)*
- *Exerciții care vizează conștientizarea propriului proces de înțelegere, a elementelor care stau în calea acesteia și înlăturarea acestora din urmă*
- *Corectarea individuală a greșelilor de înțelegere/interpretare: repetarea lecturii în scopul rezolvării problemei (reafirmare și înlăturare)*

2.3. Identificarea conexiunilor tematico-motivice ale textelor literare

- *Compararea operelor cu temă identică pe baza unor criterii date*
- *Compararea sistemelor de motive ale textelor citite (de ex., prin tabelul punctelor de vedere)*
- *Identificarea relațiilor între temă și gen literar/specie literară*
- *Exerciții pentru observarea și interpretarea motivelor tematice ale unor texte literare (de ex., iubire împlinită/neîmplinită, relația între copii și adulți etc.)*

2.4. Interpretarea sensului și a formulării lingvistice în textele literare

- *Exerciții pentru dovedirea predicțiilor finale sau rectificarea acestora (de ex., predicții pe baza titlului, lectura predictivă, brainstorming)*
- *Exerciții pentru exploatarea sensului textului (de ex., prin eseul de două minute)*
- *Compararea mai multor interpretări ale aceluiași text; interpretarea textului din diferite puncte de vedere*
- *Funcționarea cunoștințelor prealabile, încorporarea acestora în procesul de realizare a sensului (de ex., cunoștințe referitoare la specii, rolul tropilor/figurilor de stil în crearea sensului etc.)*
- *Identificarea caracteristicilor speciilor lirice și epice/a variantelor de specii*
- *Exerciții care vizează natura unică, specificitatea formulării lingvistice și analiza funcțională a figurilor de stil și a imaginilor poetice*
- *Diferențierea procedurilor formării de elemente vizuale și vizionare*
- *Exerciții pentru consolidarea simțului versificației (recunoașterea versului ritmat/cu cadențe și cel în măsură antică), respectiv interpretarea acestora*
- *Interpretarea funcției sonorității și a formei de poezie*
- *Observarea efectului stilistic al schimbării topicii și al inversiunii*
- *Compararea unor texte cu temă identică, dar cu funcție diferită, pe linia aplicației lingvistice/a intențiilor de comunicare (de ex., știre din jurnal – nuvelă, text de reclamă – operă lirică etc.)*
- *Exerciții de a pune întrebări pentru realizarea și menținerea dialogului cu opera, pentru funcționarea și interpretarea elementelor care vizează înțelegerea*
- *Compararea unor filme cu romane: identificarea diferențelor dintre aceste modalități de exprimare (imagini dinamice și expresia verbală)*

2.5. Raportarea sistemelor de valori apărute în texte literare cu sistemele de valori proprii

- *Experimentarea poziției personale în privința sistemelor de valori din texte*
- *Confruntarea conștientă a sistemelor de valori care aparțin operei și receptorului, redactarea asemănarilor și diferențelor*

Clasa a VIII-a

- *Exerciții pentru interpretare de texte din diferite puncte de vedere*
- *Reflectare la mecanismul de impact al textului: exerciții adecvate pentru distingerea proceselor de persuasiune corecte de cele incorecte*

2.6. Evaluarea rolului textului literar în privința înțelegerii lumii și a în cea a înțelegerii de sine

- *Identificarea în lumea imaginară a operei literare a situațiilor din viața reală și a experiențelor trăite*
- *Compararea experiențelor proprii cu situațiile din operele literare*
- *Exerciții pentru identificarea determinării istorice a textelor (de ex., oda, imnul)*

3. Redactarea textului scris de diverse tipuri

Clasa a VIII-a

3.1. Exprimarea clară a punctelor de vedere și a opiniilor diferite cu referire la texte persuasive/argumentative

- *Aranjarea argumentelor, contraargumentelor, ipotezelor, punctelor de vedere pentru întocmirea unui text persuasiv/argumentativ*
- *Culegerea datelor și compararea informațiilor diferite cu indicarea surselor*

3.2. Producerea reflectată de texte, în diferite situații de comunicare

- *Descrierea unui traseu (de ex., pentru un turist care dorește să vadă curiozitățile localității)*
- *Exerciții de argumentare: căutarea, organizarea argumentelor; formarea unei opinii, dezvoltarea acesteia; formarea logică a succesiunii de idei; formarea argumentelor convingătoare conform situației; înșiruirea argumentelor și contraargumentelor; aprecierea argumentelor; concluzii; convingerea interlocutorilor; capacități retorice*
- *Elaborarea unui text argumentativ cu un subiect/cu o temă dată (de ex., despre prietenie)*
- *Argumentare cu joc de rol (de ex., în situații cotidiene, în numele personajelor operelor literare etc.)*
- *Scrierea unei dezbateri pe baza unei situații date (de ex., programul zilei școlii, rolul elevilor în ocrotirea mediului etc.)*
- *Scrierea recomandărilor pentru destinatari diferiți (de ex., despre o carte, despre un film, despre un eveniment)*
- *Exerciții de scriere de CV (tradiționale și în format Europass)*
- *Exerciții care vizează conștientizarea responsabilității sociale în comunicarea scrisă*
- *Exersarea regulilor pe prezentare, în scris, pe platforme online (CV, înregistrări de blog, portaluri)*

3.3. Selecționare conștientă dintre registre și mărci stilistice diferite, acomodată la situații de comunicare

- *Producerea unor texte acomodată la factorii situației de comunicare (de ex., ofertă turistică într-o revistă școlară sau în ghidul unei agenții de turism, variante de recomandare: oficială, personală etc.)*
- *Exerciții de aplicare a stilurilor și nivelurilor de stil diferite*

3.4. Compararea diferitelor surse de documentare care se referă la aceeași temă

- *Culegerea informațiilor cu ajutorul diferitelor surse*
- *Organizarea informațiilor, selecție, evaluare cu îndrumarea profesorului, apoi individual (autenticitate, relevanță)*
- *Compararea surselor cu temă identică (de ex., articol de dicționar, Wikipedia, compararea unui text informativ scurt cu diagrama Venn)*
- *Exercitarea atitudinii critice în folosirea individuală a surselor de informare*

3.5. Aplicarea funcțională a imaginilor și a organizatorilor grafici

- *Elaborarea diferitelor recomandări folosind componente grafice/vizuale*

Clasa a VIII-a

- *Compararea operelor epice cu interpretările lor cinematografice*

3.6. Corectarea individuală a propriului scris din punct de vedere al structurii, al coerenței și al corectitudinii

- *Corectarea textelor în funcție de criterii alese/date și cu argumentare*
- *Exerciții care tematizează relația pronunție-scriere (care sunt situațiile unde se validează principiul pronunției, pronunția cui trebuie să fie considerată standard etc.)*
- *Exerciții legate de regulile impactului reciproc al consoanelor și vocalelor*
- *Exerciții și teme referitoare la scrierea analitică a cuvintelor*
- *Exerciții și teme referitoare la însușirea cunoștințelor privind punctuația frazei*
- *Discutarea mostrelor de texte: compensare în scris a rolului intonației și a altor elemente suprasegmentale și paralingvistice (exerciții pentru folosirea specială a emoticoanelor, semnelor de punctuație)*
- *Exerciții complexe de interpretare a regulilor ortografice și exerciții complexe*
- *Exerciții care contribuie la folosirea independentă a dicționarului și îndrumărilor ortografice*
- *Exerciții care tematizează activitățile și obiectivele producerii de texte în scris fără adaptare la norma ortografică (cazul situațiilor de spații de comunicare cu repercusiuni identitare)*
- *Folosirea independentă a dicționarului ortografic pentru documentare în privința scrierii corecte a cuvintelor*

4. Dezvoltarea sensibilității și exigenței privind formele expresiei lingvistice

Clasa a VIII-a

4.1. Compararea procedeelelor construirii frazelor și a textelor pe baza caracteristicilor lingvistice și compoziționale ale formulării

- *Exerciții pentru descoperirea relației dintre modalitățile de combinare a propozițiilor și sensul global al frazei, pe texte variate*
- *Identificarea părții de propoziție/a informației exprimate printr-o propoziție subordonată prin contractare sau prin (re)introducerea pronumelui demonstrativ antecedent al subordonatei (Hu: utalószó)*
- *Exerciții destinate descoperirii paralelismelor dintre construcțiile cu verbe la infinitiv și folosirea propozițiilor subordonate*
- *Exprimarea cauzelor și consecințelor prin fraze (coordonate, subordonate)*
- *Exerciții care vizează descoperirea caracteristicilor constructive a frazelor subordonate (ex. Descoperirea utilizării modului conjunctiv, sufixul interogativ „e” și întrebarea indirectă etc.)*
- *Observarea funcției pronomelor în organizarea textului și pentru aplicarea celor observate în producerea/redactarea textului*
- *Descoperirea elementelor și procedeelelor de organizare textuală prin exerciții de manipulare de texte (ex. Identificarea elementelor de conexiune gramaticale și semantice prin completarea textelor eliptice; pronominalizare, eliminarea elementelor de conectare inutile, a repetițiilor redundante)*
- *Producerea/redactarea de text dintr-o serie de propoziții prin marcarea elementelor realizatoare de coeziune, prin schimbarea ordinii propozițiilor, prin procesări complexe de text*
- *Exerciții legate de caracteristicile stilistice ale construirii propoziției/ frazei*

4.2. Aplicarea conștientă a cunoștințelor privind interrelația dintre mijloacele lingvistice și sens în diferite situații comunicaționale

- *Exerciții vizând metode de adaptare prin accent sintactic și topică la distingerea informației cunoscute (de către interlocutor) și noi (cu valoare informativă, neîntâlnită în prealabil)*
- *Interpretarea conținuturilor implicite în text*
- *Exerciții pentru facilitarea conștientizării sferei de utilizare a cuvintelor, a registrului și a valorii stilistice a cuvintelor*
- *Producerea/redactarea de texte corespunzătoare situației de comunicare (intenției de*

Clasa a VIII-a

comunicare, destinatarului, împrejurărilor actului de comunicare): alegerea vocabularului, a registrelor; mijloacele exprimării verbale și nonverbale ale intențiilor de comunicare și ale actelor verbale, utilizarea formelor de politețe, topică, accent sintactic, intonație corespunzătoare etc.

4.3. Alegerea conștientă dintre cuvinte în funcție de sens, sferă de utilizare și registru de limbaj

- *Exerciții pentru recunoașterea și aplicarea interrelațiilor dintre cuvinte, expresii și propoziții cu contextele în care apar*
- *Alegerea cuvintelor potrivite: relatarea aceleiași întâmplări din puncte de vedere diferite, pentru destinatari diferiți, exprimând intenții de comunicare diferite, exprimând nuanțe sau dispoziții diferite, la graduri de politețe diferite etc.*
- *Compararea fenomenelor discutate cu corespondentele lor din limbile străine studiate*
- *Exerciții pentru a se orienta cu siguranță în interrelațiile sinonimelor cu contextele lor în crearea și înțelegerea textelor (vorbite și scrise)*
- *Imbogățirea vocabularului folosind textele citite (de ex., precizarea sensului prin parafrază, redare prin cuvinte proprii)*
- *Observarea și interpretarea sensului și folosirii formulelor frazeologice, a proverbelor, zicalilor, enunțurilor situaționale*
- *Cercetare: explorarea diferențelor lexicale dintre limbajul standard din Ungaria și limbajul regional al maghiarilor din România folosind surse diverse și sub îndrumarea profesorului sau prin compararea textelor scrise/auditive*
- *Identificarea diferenței dintre varianta normativă și cea proprie la nivel lexical*
- *Dezbateri: valoarea variantelor de limbaj*
- *Exerciții pentru mobilizarea vocabularului caracteristic stilurilor limbajului scris (oficial, publicistic, științific, literar, epistolar) și celui vorbit (colocvial sau familiar, retoric)*

4.4. Manifestarea unei atitudini adecvate necesităților negocierii relațiilor sociale și manifestarea acestora prin mijloace lingvistice

- *Exerciții pentru descoperirea diferenței dintre varianta normativă și celelalte variante la nivel de text, de propoziție, de forma cuvântului*
- *Identificarea caracteristicilor variantelor de limbaj*
- *Exerciții variate pentru problema evaluării sociale a variantelor de limbaj: referiri la experiențe proprii, indicarea unor prejudecăți, identificarea ariilor de utilizare ale unor variante de limbaj, exemple privind reprezentarea variantelor de limbaj în mass media, dezbateri privind valoarea variantelor de limbaj*
- *Exerciții pentru ilustrarea formelor și situațiilor tipice pentru tranziția de la un limbaj la celălalt (schimbarea codului)*
- *Transformarea textelor: exerciții de „traducere” între diferite variante de limbaj*
- *Observarea mărcilor stilistice ale diferitelor texte; pentru identificarea stilurilor și straturilor stilistice*
- *Exerciții pentru a prezenta diferențele dintre redactarea textului scris și producerea textului vorbit (de ex., audiție de text spontan și text citit etc.)*
- *Exerciții de reflecție asupra mecanismelor efectelor textelor: exemple mai simple ale manipulării lingvistice*

Conținuturi

Domenii de conținut	Conținuturi
Comunicare orală	<p><i>La conținuturile din clasele V–VII (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i></p> <p>Tipuri de texte, strategiile și noțiunile de bază ale comunicării orale</p> <p>Factorii situației de comunicare:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vorbitor: stil, variantă de limbă/limbaj, impactul enunțurilor: fapt, opinie, mărturisire/mărturie, ficțiune, idee eronată/fantasmă • Elementele argumentării: teză, ipoteză, argumentare, exemple/demonstrare, tratarea obiecțiilor • Argumentare și convingere: tehnici de convingere care influențează rațiunea (fapte, dovezi), strategii care influențează sentimentele • Relația între evenimente: cronologie, relații cauză-efect <p>Rolul elementelor paraverbale și nonverbale în situația de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elemente nonverbale și suprasegmentale ale persuasiunii • Expresivitatea sunetelor limbii (stilistica sunetelor limbii) <p>Strategiile receptării și producerii mesajelor orale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Compararea diferitelor puncte de vedere • Manipularea lingvistică și comunicarea mass-media • Diferența dintre fapt și opinie • Organizare în textul argumentativ: captarea buneivoințe/atragerea atenției, argumentare, dezmințire, încheiere • Principii de organizare în textele cu scop persuasiv: antiteză, paralelism, amplificare, relație cauză-efect
<p>Contexte de comunicare propuse: comunicarea mass media</p> <p>Tipuri de texte</p> <ul style="list-style-type: none"> • Receptare: <ul style="list-style-type: none"> • reclama; emisiuni radio și televiziune (dezbateri publice, prelegere etc.); prezentarea filmelor, cărților, proiectării de filme, a producțiilor teatrale; discurs de ocazie etc. • texte scise și citite, texte scrise pentru a fi citite și texte spontane • Producere: <ul style="list-style-type: none"> • texte productive spontane și planificate: prelegere, participare în discuție, dispută, texte persuasive/argumentative (de ex., reclamă, recomandare); discurs de ocazie (de ex., felicitare, prelegere aniversară) etc. • texte semireproductive: de ex., prezentarea/sintetizarea orală a acțiunii unui roman • texte reproductive: lecturare în public; recitare de poezie/de proză literară 	
Lectură	<p><i>La conținuturile din clasele V–VII (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i></p> <p>Tipuri de texte, strategii de lectură, noțiuni de bază</p> <p>Strategii de înțelegere a textului</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forma de comunicare: monologică • Tehnici de colectare de date, modalități de folosire a informațiilor, credibilitatea și autenticitatea surselor de informare • Lectura extensivă și intensivă • Comunicarea mass media și manipularea; fapta și opinia • Texte narative: timpul povestirii în comparație cu întâmplările relatate; corelarea punctelor de vedere; combinarea tipurilor de texte; textul și destinatarul textului • Principiul de organizare al textului descriptiv: caracter de mozaic; reflecție apreciativă în descriere • Texte argumentative: relația tezei și a argumentelor; dovedirea și combaterea; metodele argumentării: inducția și deducția; tipuri de argumente de bază (de ex., argumente deductibile din: relații de tip cauză-efect, condițiile comunicării, dovezi)

	<p>Forme și coduri literare</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lectura operelor epice: acțiune multiplă; schimbările planului temporal în textele narative; relațiile dintre personaje: neschimbată, schimbătoare • Lectura operelor lirice: sonoritatea poeziei: ritmul antic în poezie • Instrumentele vizualității și caracterului plastic: tropii, figuri de stil: sinestezia; incesiunea • Tonalități: festiv, patetic, eligiac
<p>Rețea de teme și înțelesuri valorice: motive care se repetă; teme motivice, ierarhie de valori individuale și colective</p> <p>Tipuri de texte</p> <p>Texte de tip informativ și documentativ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Texte narative: povestirea călătoriei/note de drum • Texte descriptive: trăiri interne, descrierea proceselor psihice; traseul • Texte argumentative • Texte documentare: texte de informare și de persuasiune: reportaj, recomandare (lectură, film, muzică, eveniment organizat) • Texte publice: înștiințare, CV <p>Genuri literare:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Genuri epice: anecdota, nuvela, romanul <p>Genuri lirice: cântecul, poezia descriptivă, oda, imnul, epigrama</p> <p>Texte multimediale, hipertext</p>	
<p>Redactare</p>	<p><i>La conținuturile din clasele V–VII (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i></p> <p>Tipuri de texte și strategii de producere de texte, tehnici de redactare, noțiuni de bază</p> <p>Tipuri de texte și tehnici de producere de texte</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modelul centrat pe proces al scrierii și etapele aferente: <ul style="list-style-type: none"> • producere de texte pe bază de temă dată/aleasă în tipul de text argumentativ/persuasiv • generare (bursă de idei, tabelul T) individual, câte doi, în grupe • scop/funcție: intenția autorului și observarea destinatarului (individul, grupul, publicul); punctul de vedere, luare de poziție, persuasiune • organizare: argumente care țin de subiect, contraargumente, dovedirea, combaterea (de ex., tabelul T) • prelucrarea/variante de text <ul style="list-style-type: none"> • organizarea de text caracteristică textelor argumentative/persuasive • instrumentele captării buneii voințe/atenției (de ex., introducerea, tonalitatea, propoziția/fraza de integrare și de cea finală) • caracteristici textuale; coeziune, elemente de legătură semantice • structura: macrostructura și tipul de text; microstructura • redactarea textului: conexivitate, instrumentele gramaticii textului • stilul (de ex., corectarea mixturii de stil, a emfazelor etc.) • corectare: de ex., limba scrisă și cea vorbită, variantele de limbă și norma limbii standard, stilul • Principii de organizare în textele persuasive: antiteză, paralelism, amplificare; relație cauză-efect • Imagina grafică a textului ca element de captare a atenției • Ortografie <ul style="list-style-type: none"> • semne de punctuație în propoziție și în frază <ul style="list-style-type: none"> • coordonarea și semne de punctuație • semne de punctuație la intercalări • semnele de punctuație în frază • tipurile mai complexe ale scrierii împreunate, separate sau cu cratimă: ex. tipurile „regulilor mobile” (HU: mozgósabályok), frazeme cu regent verbal, diverse tipuri de subordonări, cuvinte compuse cu component de nume propriu, tipuri mai simple de nume de premii/decorațiuni) • principii de bază ale ortografiei, 3: principiul fonetic; corelație între

	<p>pronunție și scris</p> <ul style="list-style-type: none"> • principii de bază ale ortografiei, 4: principiul morfologic <ul style="list-style-type: none"> • scrierea combinațiilor de consoane: • consoane sonore și surde • consoane nazale și orale • stiluri de scriere ca marcări ale indentității (genul: „vorbire colocvială scrisă” ex. limbaj chat, limbajul folosit pe rețelele de socializare etc.) • norma limbajului scris
<p>Tipuri de texte propuse: texte argumentative/persuasive; recomandare, înștiințare; CV; tipuri de texte online</p>	
<p>Elemente de construcție a comunicării</p>	<p><i>La conținuturile din clasele V–VII (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i></p> <p>I. Aspecte morfosintactice, lexicale, semantico-pragmatice și fonetice ale actelor de limbaj</p> <p>Fundamentarea empirică a conceptelor gramaticale legate de frază</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. propoziții coordonate <ol style="list-style-type: none"> 1.1. ordinea propozițiilor 1.2. relație copulativă, adversativă, disjunctivă <ol style="list-style-type: none"> 1.2.1. cronologia 1.2.2. implicație și anularea implicației (ex. <i>Ai grijă, drumul este drept, dar alunecos.</i>) 1.3. coordonarea conclusivă și explicativă <ol style="list-style-type: none"> 1.3.1. cauza-consecință/consecință-cauza 1.4. conjuncții 2. forme nominale ale verbului și subordonarea 3. subordonarea în frază <ol style="list-style-type: none"> 3.1. pronume demonstrative ca antecedent al subordonatei (HU: <i>utalószó</i>) 3.2. pronumele relativ și funcția de conjuncție 3.3. exprimarea comparării și condiționării prin propoziții subordonate (propoziții condiționale și comparative) 3.4. ordinea propozițiilor și intercalarea <p>Fundamentarea empirică a conceptelor gramaticale legate de textualitate și variantele limbii</p> <ul style="list-style-type: none"> • text, textualitate <ol style="list-style-type: none"> 4.1. text și context <ol style="list-style-type: none"> 4.1.1. elemente nonverbale 4.2. textualitate <ol style="list-style-type: none"> 4.2.1. progresia tematică 4.2.2. cuvânt cheie 4.2.3. propoziție enunț 4.2.4. elemente gramaticale de conexiune 4.3. macro- și microstructura textului <ol style="list-style-type: none"> 4.3.1. unități frazeologice: proverbe, clișee, colocații, expresii idiomatice etc. 4.3.2. unități macrostructurale și tipul de text 4.4. text și mediu <ol style="list-style-type: none"> 4.4.1. texte orale și texte scrise: diferențe și asemănări 4.4.2. texte multimediale 5. texte și variante ale limbii <ol style="list-style-type: none"> 5.1. variante regionale ale limbii 5.2. variante de contact 5.3. varianta standard 6. text și registru 7. text și stil <p>II. Atitudinea socială față de limbajul folosit: eticheta limbajului</p>

- aprecierea/judecarea socială a unor variante ale limbii
- variante ale limbajului și identitatea

Notă: Conținuturile vor fi abordate din perspectiva competențelor specifice. Activitățile de învățare sugerate oferă o imagine posibilă privind contextele de formare/dezvoltare a acestor competențe.

Sugestii metodologice

Spre deosebire de practicile anterioare care s-au focusat pe transferul de cultură, prezentul program al disciplinei *Limba și literatura maghiară maternă* propune o corelare între funcțiile de transfer cultural și respectiv de dezvoltare a capacităților care este de importanță primordială în ceea ce privește eficacitatea predării și însușirii limbii materne.

Programa vizează dezvoltarea a patru domenii de competențe: înțelegerea și producerea textului oral; înțelegerea și interpretarea textelor scrise; producerea și redactarea textelor scrise; educația lingvistică. Deși în organizarea programei se defalcă cele patru domenii de competență respectiv competențele specifice ale acestora și conținuturile aferente cu scopul înlesnirii formării unei viziuni globale, autorul de manual și profesorul vor aborda problemele în ordinea dorită (lectura și aplicarea programei nu se efectuează deci în mod linear). La sfârșitul ciclului trebuie să se ajungă la nivelurile adecvate privind toate competențele și conținuturile. Cerințele programei sunt niște criterii, în caz că diagnosticile de la sfârșitul anului semnaleză rămăneri în urmă, în anul următor la elevii capacitățile cărora (de ex., tehnica lecturii, înțelegerea textelor, capacitatea generală de a produce texte) nu funcționează la un nivel dorit, profesorul trebuie să întreprindă aprofundările necesare.

Programa propune la competențele specifice niște activități de învățare, fără să fie exhaustivă, arată doar prin câteva exemple posibilități care pot fi completate sau înlocuite de către profesor în funcție de orientarea, motivația sau capacitățile lingvistice/literare ale clasei.

La fel contribuie la realizarea transparenței și înlesnirii orientării în program faptul că nu se repetă conținuturile în cerințele diferiților ani dar asta nu înseamnă că acestea ar ține doar de materia anului școlar la care apar de prima dată. Componentele conținuturilor formează un set de cunoștințe care se îmbogățeste în cei patru ani, elementele cărora nu se înlocuiesc ci se completează și fac posibil funcționarea eficace și dezvoltarea competențelor. Deci conținuturile unui an sau ale anilor precedenți se vor integra în unitățile de învățare din anul următor sau anii următori.

Din noțiunile care apar în conținuturile programei, unele sunt menite să orienteze autorul de manuale și profesorul, îi ajută să organizeze și să realizeze activitatea de învățare. De exemplu printre conținuturile planului apar și cunoștințe referitoare la strategiile de lectură deoarece condiția cea mai importantă reușitei în înțelegerea textului este priceperea în tehnicile de lectură. (Unul dintre scopurile, sarcinile importante ale disciplinei este stărnirea și amplificarea afinității pentru lectură). Dar privind strategiile de înțelegere a textului nu este vorba de a le „învăța”, ci de un proces de lectură și interpretare în timpul căruia acestea se pun în aplicare la început cu îndrumarea profesorului, prin activități de învățare adecvate, apoi prin activități individuale (fără ca elevilor să li se solicite indicarea strategiei aplicate; șirul actelor de vorbire asertive, directive etc. nu sunt nici ele niște «cunoștințe de însușit» ș.a.m.d.).

Plecând de la tipologia textelor din măsurătoarele PISA, programa conține tipuri de texte variate (descriptive, narrative, explicative, argumentative, de instrucție; tipărite și electronice; de natură continuă sau discontinuă) precum și o paletă largă de texte orale, uni- și multimediale.

La unele tipuri de texte nu este nevoie de abordare teoretică-noțională. Elevilor nu se va învăța de exemplu definiția mesajelor sms sau tehnicile prin care aceste mesaje simplifică forma cuvintelor etc.; li se va arăta cum se poate formula, cu atenția focusată asupra destinatarului și relației cu acesta textul unui sms. (Putem să legăm prin lectura poeziilor sms ale lui Varró Dániel predarea literaturii cu acest tip text foarte popular în viața cotidiană a elevilor. Putem chiar să reformulăm texte literare prin procesul de comprimare specific textelor sms; etc.). Elevii pot la fel citi și – în cadrul exercițiilor de producere de texte – pot crea crea bloguri (literare).

În alte cazuri elevii trebuie să cunoască treptat conținuturile (textele narrative sau descriptive, tropii, figurile de stil, genurile literare, formele prosodice etc.) și la nivel de concepte. Dezvoltarea conceptelor însă trebuie să se efectueze de fiecare dată doar treptat. Activitățile vizează în primul rând obținerea de cunoștințe empirice, observarea, descoperirea fenomenelor. Formarea cunoștințelor conceptuale va fi urmat de numirea fenomenelor (dacă aceștia merită să fie numite) și de circumscrierea lor verbală («definirea» lor). Denumirea n-are însă decât un rol mnemotehnic (ajută la evocarea ulterioară). De aceea nu are rost decât dacă în cele ce urmează se va folosi într-adevăr termenul introdus. De ex., în formularea mai precisă, mai univocă a experiențelor de lectură elevii pot fi ajutați de terminologia pe care o folosesc de-a lungul activităților de învățare legate de textele literare și nonliterare (de ex., *text*, *narator/povestitor*, *punct de vedere* – sau denumirea tropilor, a figurilor de stil etc.). Cu timpul acestea – rămânând la exemplul nostru – se pot aduna formând un set de concepte folosibile la interpretarea operelor (dar acestea nu se pot detașa de texte, de lectura lor comprehensivă-interpretativă, adică nu se vor solicita nici la evaluare «etichete» și definiții ci se va cere aplicarea cunoștințelor, funcționarea competențelor într/un context nou.

Receptarea și producerea mesajului oral

Comunicarea adaptată la diferitele situații de discurs, nuanțată, articulată în mod corespunzător și eficientă constituie factorul de bază și condiția succesului în societate. Din această cauză considerăm important ca diferitele activități de învățare să permită și comportamentele lingvistice legate de spații din afara școlii (de ex., cu ajutorul jocurilor de rol, a diverselor jocuri de situație). Pe lângă comunicarea lingvistică în activitatea din școală trebuie să aibă un rol important și exersarea comunicării prin alte mijloace decât cele lingvistice (politețea, cultura comportamentală-atitudinală). Este important să se formeze competența folosirii unui vocabular adecvat, îmbogățirea vocabularului, dar la orele de limba maternă trebuie să se creeze și condiții pentru ca elevii să conștientizeze impactul seturilor de mijloace suprasegmentale și nonverbale (de modificare sau schimbare de înțelesuri), să devină capabili să interpreteze și să pună în funcțiune aceste instrumente. Una dintre condițiile de bază ale comunicării cu succes este alegerea variantei, registrului, stilului de limbaj adecvată, și adaptarea acestora la situația de discurs, de aceea programa oferă diverse activități de învățare pentru dezvoltarea acestei capacități.

Receptarea și interpretarea textului scris

Dezvoltarea domeniului competențelor de înțelegere și interpretare este de importanță esențială în procesele de înțelegere a lumii și a sinelui, în orientarea în lumea informațiilor, în formarea competenței de rezolvare a problemelor, a gândirii diferențiate și independente, cât și a gândirii critice. Iar interpretarea operelor literare aprofundează dorința de lectură, receptivitatea privind trăirile estetice.

În procesul de interpretare elevul nu este un destinatar pasiv, acesta realizează și recrează pe baza cunoștințelor și bazei de trăiri emoționale proprii sensurile în procesul de lectură interpretativă și este capabil să le raporteze la propria persoană și la lumea proprie, se îmbogățește cu experiențe proprii privind funcția literaturii în înțelegerea propriei personalități și cea a lumii. În procesul receptării, mecanismul exercitării de efecte a textului va avea un rol accentuat: și anume cum influențează imaginea, la ce fel de emoții dă naștere, la ce fel de atitudini îndeamnă etc. Este important să se conștientizeze că textul se corelează cu o situație de comunicare, nu există izolat, și ceea ce îi determină natura sunt componentele procesului de comunicare care pot avea impact și asupra sensului textului (delimitarea textelor literare și nonliterare se bazează pe observarea situațiilor și elementelor componente ale comunicării).

La competențele specifice de înțelegerea și interpretarea textelor structurate pe ani de studiu programa racordează și conținuturi. Aceste conținuturi vor orienta autorul de manual, respectiv profesorul privind tipurile/genurile de texte asupra cărora trebuie să se focuseze în anul respectiv și trăsăturile de observat ale acestora. Aceste conținuturi de programă (texte de tip informativ, instructiv și documentativ; tipuri de texte și caracteristice acestora; texte cu impact emoțional și cunoștințe referitoare la forme și coduri literare care sunt importante și funcționale în experimentarea lecturii din punct de vedere al comprehensiunii literaturii) nu înseamnă cunoștințe care trebuie să fie învățate în sine (de ex., genuri, specii (literare), formulări lingvistice etc.), ci caracteristicile acestora se vor observa, conștientiza în procesul lecturii textelor literare și nonliterare, iar apoi se vor aplica utilizându-se experiențele dobândite prin lectură și interpretare în explorarea altor texte. Deci nu predăm tipuri de texte sau opere și noțiuni de învățat ca și niște definiții legate de acestea, ci abordăm texte (vorbit, citit, scris); înțelegem, interpretăm texte și din decursul acestor activități procedăm la a face rezultatele observate conștiente, a le verbaliza, a le fixa, a le organiza, în unele cazuri a le ridica la nivel de concept. Ridicarea la nivel de concept nu este egal nici cu definițiile propriu-zise, nici cu mărcile de concept. În modelarea relațiilor dintre noțiuni putem fi ajutați de formularea verbală (și la fel și de modelarea grafică sau folosirea unor demersuri grafice în text) dar cunoștințele conceptuale nu reprezintă decât suma empirică a activităților foarte complexe de explorare a textelor.

Pentru dezvoltarea competențelor de înțelegere și interpretare de texte, textele și activitățile trebuie să fie alese respectiv planificate și redactate de către autorul manualului sau de către profesor în așa fel încât acestea să solicite lecturi și interpretări din ce în ce mai aprofundate prin punerea în aplicare a strategiilor de înțelegere a textelor și care treptat se constituie în structură și se completează reciproc. Profesorul/autorul de manuale va alege pentru explorare la clasă tematicile și textele sau fragmentele de text literar și nonliterar (în proporție egală) cu care se corelează în funcție de clasa/grupul de vârstă. Ținând cont pe lângă obiectivul dezvoltării de competențe și de rolul care-l are predarea literaturii de a transfera cultură și canoane, este recomandat ca pe lângă textele literare ale autorilor contemporani să se citească și să se recomande pentru lectură și texte din literatura maghiară clasică și modernă, respectiv texte din literatura universală.

În cei patru ani de studii gimnaziale elevii ajung treptat de la sesizarea sensurilor explicite la interpretarea mai complexă a textului: în clasa a V-a accentul se pune pe găsirea în texte a unor informații date, pe reliefarea ideilor principale, a exercițiilor mai simple de reformulare, în anii următori trebuie să se descopere relații și concluzii mai puțin evidente, să se evalueze în mod individual și să se exprime reflecții creative privind cele citite în diferitele texte. (Concluzia centrală a studiului PISA privind

România constă în afirmația că majoritatea elevilor de 15 ani din România nu este capabil decât să colecteze informații din texte, nu reușește să descopere relațiile din straturile semantice mai profunde ale textelor). Este important să vedem faptul că programa reformulează cerințele minimale ale nivelurilor înțelegerii textelor (că la nivelul clasei a V-a, de exemplu, nu se poate continua explorarea până când elevul nu este capabil să identifice o informație explicită într-un text simplu). Pe de altă parte însă nivelurile de lectură nu se pot despica în ani de studiu în funcție de operațiile de lectură/de gândire: se poate formula cerința ca deja la nivelul clasei a V-a un elev să fie capabil, de exemplu, să exprime o părere despre text (acesta este nivelul lecturii evaluative, critice). Diferența dintre anii de studii constă în faptul că sunt mai simple sau mai complexe texte în procesul lecturii cărora elevul aplică operația de lectură care se corelează cu toate nivelurile de înțelegere a textelor. Deci în privința lecturii deja în clasa a V-a se stratifică/se pot diferenția nivelurile de lectură cuvânt cu cuvânt, interpretativ, critic și creativ, iar tipurile de texte, respectiv gradul lor de complexitate se schimbă de la un an la celălalt. Deoarece dezvoltarea capacităților are o dinamică diferită la fiecare individ, doar profesorul care-i cunoaște pe elevi este în stare să urmărească pe linia expertizelor diagnostice care este operațiunea însușită întru totul de un elev sau altul. În această privință programa prescrie doar un minim de factori (de ex., faptul că identificarea de informații în textele mai simple este o cerință de bază).

În privința lecturii individuale și a dezvoltării capacității de memorare se propune raportarea la următoarele criterii:

	V.	VI.	VII.	VIII.
Memorare	2-3 poezii lirice din cele studiate, fragment de proză de 5-10 rânduri, 10-15 strofe din poemul epic citit	2-3 poezii lirice dintre cele învățate, fragment prozaic de 5-10 rânduri, 20-15 strofe din poemul epic studiat	2 balade, 2-3 poezii lirice, 10-15 rânduri de proză literară	3-4 opere lirice, fragment de proză literară: 10-15 rânduri
Lectură individuală	min. 5-5 povești și legende, 1 basm-roman, 1 poem epic, lectura a 1-2 povestiri sau nuvele <i>in extenso</i>	min. 1 poem epic, min. 2 romane, 3-4 povestiri/nuvele <i>in extenso</i>	min. 3 romane, min. 4-5 balade, 3-4 povestiri/nuvele/opere de proză umoristică <i>in extenso</i>	min. 3 romane, min. 5-6 povestiri/nuvele <i>in extenso</i>

Lista autorilor recomandați

V.	VI.	VII.	VIII.
<p>Opere epice Basmе populare maghiare</p> <p>Basmе în proză și în versuri, romane-basm din literatura maghiară și universală clasică și cea contemporană de ex. opere de Esop, H. C. Andersen, Berg Judit, Csukás István, Darvasi László, Fekete István, Fodor Sándor, W. Hauff, Hervay Gizella, Kányádi Sándor, La Fontaine, Lázár Ervin, Páskándi Géza, Pilinszky János, Romhányi József</p> <p>Legende (de întemeiere, geografice și istorice)</p>	<p>Opere epice Nuvele, opere de proza scurtă din literaturе maghiară clasică și contemporană: de ex. opere de Gyurkovics Tibor, Kosztolányi Dezső, Mikszáth Kálmán, Móra Ferenc, Móricz Zsigmond, alkotásai</p> <p>Poemul epic (de ex.. Arany János: <i>Toldi</i>)</p> <p>Romanul: de ex. opere de.. Fekete István, Gárdonyi Géza, Molnár Ferenc, Nógrádi Gábor, Szabó Magda</p>	<p>Opere epice Baladele populare (balade tragice și comice)</p> <p>Baladele culte (de ex.. din baladele lui Arany János)</p> <p>Povestiri, nuvele, scrieri umoristice din literaturе maghiară clasică și contemporană: de ex. opere de Jókai Mór, Karinthy Frigyes, Kosztolányi Dezső, Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond, Örkény István, Sánta Ferenc, Tamási Áron, Tóth Krisztina</p> <p>Romanul: de ex. opere de. Antoine de Saint-</p>	<p>Opere epice Nuvele, opere de proza scurtă din literaturе maghiară clasică și contemporană: de ex. opere de. Déry Tibor, Jókai Mór, Kosztolányi Dezső, Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond, Örkény István, Tamási Áron, Tóth Krisztina, Vámos Miklós</p> <p>Romanul: de ex. opere de Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond, Szabó Magda, Tamási Áron</p>

<p>Poemul epic (de ex.. Petőfi Sándor: <i>János vitéz</i>; Varró Dániel: <i>Túl a Maszat-hegyen</i>)</p> <p>Nuvele, opera de proză scurtă din literatura maghiară clasică și contemporană, de ex.opere de: Fekete István, Gyurkovics Tibor, Janikovszky Éva, Mikszáth Kálmán, Móra Ferenc, Móricz Zsigmond, Tamási Áron</p> <p>Opere lirice din poezia maghiară clasică și contemporană: de ex.poezii de Ágai Ágnes, Áprily Lajos, József Attila, Kányádi Sándor, Kovács András Ferenc, László Noémi, Nemes Nagy Ágnes, Petőfi Sándor, Radnóti Miklós, Szilágyi Domokos, Tamkó Sirató Károly, Varró Dániel, Weöres Sándor</p>	<p>Opere lirice Cântece populare Opere lirice din poezia maghiară și contemporană: de ex. poeziile lui Arany János, Csokonai Vitéz Mihály, József Attila, Juhász Gyula, Kovács András Ferenc, Kosztolányi Dezső, László Noémi, Petőfi Sándor, Radnóti Miklós, Tóth Árpád, Varró Dániel ei</p>	<p>Exupéry, Mándy Iván, Mikszáth Kálmán, Tamási Áron</p> <p>Jurnalul, scrisoarea (de ex.. Mikes Kelemen: <i>Törökországi levelek</i>)</p> <p>Opere lirice din poezia maghiară clasică și contemporană, de ex. poezii de pl. Ady Endre, Áprily Lajos, Arany János, Dsida Jenő, József Attila, Juhász Gyula, Kovács András Ferenc, Kosztolányi Dezső, Petőfi Sándor, Radnóti Miklós, Szabó Lőrinc, Tóth Árpád</p>	<p>Opere lirice din poezia maghiară clasică și contemporană, de ex. poezii de. Ady Endre, Áprily Lajos, Arany János, Balassi Bálint, Dsida Jenő, József Attila, Juhász Gyula, Kovács András Ferenc, Kosztolányi Dezső, Kölcsey Ferenc, Petőfi Sándor, Radnóti Miklós, Szabó Lőrinc, Tóth Árpád, Vörösmarty Mihály</p>
--	---	--	--

Producerea/redactarea textului scris

În programă se formulează ca o cerință de bază procesarea cu exigența formei organizate și corecte a scrierii astfel ca să devină un set de cunoștințe instrumentate care servesc autoexprimarea. Competențele specifice precum și conținuturile aferente care sunt corelate cu cea de-a treia competență generală cuprind toate segmentele comunicării de la planificare, prin forma grafică, până la (auto)evaluare.

Pe lângă formarea culturii vorbirii, programa vizează în egală măsură și formarea culturii scrierii, una din componentele acestora fiind scrierea normativă, în conformitate cu regulile de ortografie. Responsabilitatea formării și dezvoltării capacităților și competențelor ortografice nu le revine doar profesorilor de limba și literatura maternă, ci și cadrelor didactice de la fiecare disciplină școlară. În cadrul disciplinei de limba și literatura maghiară formarea deprinderilor ortografice se realizează în primul rând prin dezvoltarea memoriei ortografice și prin lectură, respectiv prin conștientizarea și exersarea regulilor ortografice pe baza exercițiilor variate. Considerăm ortografia ca un set de prescripții, o normă convențională a manifestărilor scrise, de aceea **nu** corelăm conținutul acestora cu descrierea sau descoperirea sistemului lingvistic. Ortografia va fi deci discutată împreună cu celelalte elemente ale culturii scrierii.

În programă producerea de texte în scris și relaționarea acestora cu situația de comunicare au o importanță mai accentuată (față de practica precedentă de predare a compunerii scrise în care nu se preciza scopul și situația de comunicare). Scopul este ca elevii să cunoască în situațiile de comunicare cotidiene funcția textului, destinatarul și situația de comunicare, să însușească tehnicile de adaptare la diferiți destinatari și situații diferite, respectiv tehnicile de alegere dintre strategiile de comunicare diferite și schimbări flexibile de strategii. Exercițiile de producere de texte permit și însușirea tehnicilor de comunicare care contribuie la autodezvoltarea individului. Toate acestea au impact și asupra receptării textelor.

Exercițiile de producere/redactare de texte propuse țin cont nu numai de funcționalitate, acestea dezvoltă și creativitatea: contribuie la mobilizarea fanteziei copiilor, la dezvoltarea inteligenței lor verbale, precum și deprinderilor lor de argumentare, la dezvoltarea formulării poziției și opiniei proprii, a exprimării

unei aprecieri, motivează dorința lor de exprimare etc. Elevul are posibilitatea să producă mesaje scrise și într-un rol diferit, textul formulat să aibă și alt destinatar nu numai profesorul. De aceea față de teme reproductivă programa preferă așa numitele teme libere de care elevii se simt mai aproape, care se bazează pe observarea directă a realității, cuprind viața întreagă.

Activitățile de învățare legate de competențele specifice oferă posibilitate pentru învățarea diferențiată, dar sunt doar de natură orientativă, pot fi completate. Același lucru este valabil pentru tehnicile și metodele propuse în conținuturi și activități.

Conform provocărilor sec. al 21-lea, în domeniul de competențe din programă se acordă începând cu clasa a V-a un rol important textelor din media electronică, multimedialității, precum și abordării practice și etice ale documentelor tipărite și electronice.

Educația lingvistică

Dezvoltarea competenței care se referă la producerea și receptarea textelor e una dintre condițiile dezvoltării capacității de comunicare. Pe parcursul interpretării și producerii diferitelor tipuri de texte, elevii au posibilitatea să se familiarizeze cu structura tematică și logică a textelor, cu caracteristicile gramaticale ale acestora, cu rolul presupuzițiilor și nu în ultimul rând pot dobândi experiență în interpretarea și înțelegerea propozițiilor de fundal ale textelor.

În programa centrată pe înțelegerea și producerea textelor fondul predării limbii materne este asigurat de viziunea funcțională a limbii. Prin urmare, demersul educațional va avea ca punct de plecare nu forma (sau sistemul claselor de formă), cum s-a întâmplat în cazul gramaticii tradiționale, ci conținutul, adică ce anume avem de spus/de înțeles, un conținut deci care, spre a fi comunicabil, trebuie să-și găsească forma lingvistică adecvată, și dinspre care pot fi înțelese și interpretate și formele, în funcție de factorii situațiilor de comunicare (orală sau scrisă). Aceeași situație/același eveniment poate fi construit în mai multe feluri, prin urmare poate avea reprezentări lingvistice diverse, iar alegerea între acestea se face în funcție de context și de elementele acestuia, cum ar fi intenția de vorbire, punctul de vedere, varianta de limbaj, destinatarul etc. Dezvoltarea competențelor referitoare la fenomenele semantico-pragmatice devine deci prioritară. Predarea gramaticii (și a metalimbajului care îi aparține) nu va constitui deci un punct de plecare sau un scop în sine, ci este parte constituantă a **mijloacelor** dezvoltării competențelor specifice în cadrul competențelor de producere și receptare de texte. Și asta nu în sensul că elevul ar trebui să învețe informații și reguli încremenite despre sistemul gramatical, ci trebuie să înțeleagă și să-și însușească modul funcționării și folosirii limbii. Gramatica va fi interesantă și mai ușoară de înțeles dacă elevul va fi putea vedea legăturile între cele întâmplate la ore și propriile lui experiențe în activitățile sale lingvistice, respectiv cu modelul (implicit) generalizat din toate acestea. Adică, dacă nu se va porni de la conceptele și categorizările științifice, ci de la cunoștințele firești, practice, iar categorisirea științifică va fi explicată și interpretată în raport cu acestea (și asta numai dacă va fi cazul, adică acolo unde abordarea științifică este de așa natură încât poate fi de ajutor în înțelegerea fenomenelor lingvistice din propriile experiențe).

Principalul obiectiv al prezentei programe nu este deci predarea sistematică a unei gramatici (în sensul tradițional al cuvântului), prin urmare nici principiul de bază al organizării materialului didactic dedicat dezvoltării cunoștințelor și intuiției lingvistice nu va fi sistemul gramaticii descriptive. Cunoașterea (sau chiar denumirea) pe parcurs a unor fenomene lingvistice sau gramaticale nu înseamnă că ar trebui să facem cunoscute imediat toate tipurile fenomenului respectiv sau celelalte tipuri care aparțin aceluiași domeniu. De exemplu, în clasa a V-a putem să cunoaștem și să denumim fără probleme cuvintele interogative după ce elevii s-au întâlnit cu acestea în propoziții interogative în cadrul diferitelor situații de comunicare și în diverse exerciții, au experimentat folosirea, funcțiile, formele variate ale acestora etc. Acest lucru le va fi de folos mai târziu, chiar și în învățarea limbilor străine, dar asta nu înseamnă că ar trebui să ne apucăm imediat de predarea celorlalte pronume sau a întregii clase morfologice pronominale. Nu este nicio problemă dacă sfera fenomenelor mai particulare și mai interesante nu se va constitui într-un sistem complet sau taxonomie nici pe termen lung, din moment ce principalul scop al educației lingvistice nu este clasificarea unor elemente, ci sensibilizarea elevilor la fenomenele observabile (nemaivorbind de faptul că în unele cazuri nici din punct de vedere profesional nu există o clasificare coerentă, de exemplu, categoria pronominală a gramaticii descriptive maghiare și cele două clase care îi aparțin nu formează sub niciun aspect o clasă unitară de cuvinte.) De aici rezultă firesc și faptul că toate mijloacele lingvistice vor fi prezentate, descoperite acolo unde va fi justificat din punctul de vedere al folosirii lor (și nu din cel al unui sistem gramatical descriptiv și abstract). Prin urmare nu teoria va determina restrângerea (sau eventuală largirea) sferei fenomenelor de discutat, ci, spre exemplu, caracteristicile vârstei sau nivelul presupus al competențelor în receptarea anumitor tipuri de texte, factori de care vor depinde deciziile referitoare la elementul pus în centrul atenției, precum și la momentul și felul în care se va efectua observarea. Scopul tuturor preocupărilor pentru cunoașterea diferitelor mijloace lingvistice este ca cei care vor termina școala să fie capabili să folosească formele lexicale și gramaticale adecvate și variantele de limbaj potrivite în orice situație. Scopul predării limbii materne este deci

formarea competenței folosirii adecvate a limbajului, adaptat situației, formarea unei culturi verbale la un nivel corespunzător.

Pe lângă formarea culturii vorbirii, programa vizează în egală măsură și formarea culturii scrierii, una din componentele acesteia fiind scrierea normativă, în conformitate cu regulile de ortografie. Responsabilitatea formării și dezvoltării capacităților și competențelor ortografice nu le revine doar profesorilor de limba și literatura maternă, ci și cadrelor didactice de la fiecare disciplină școlară. În cadrul disciplinei de limba și literatura maghiară formarea deprinderilor ortografice se realizează în primul rând prin dezvoltarea memoriei ortografice și prin lectură, respectiv prin conștientizarea și exersarea regulilor ortografice pe baza exercițiilor variate. Considerăm ortografia ca un set de prescripții, o normă convențională a manifestărilor scrise, de aceea nu corelăm conținutul acesteia cu descrierea sau descoperirea sistemului lingvistic. Ortografia va fi deci discutată împreună cu celelalte elemente ale culturii scrierii.

Considerăm că dezvoltarea **sensibilității față de fenomenele lingvistice**, adică a receptivității și exigenței la fenomenele și formulările lingvistice în procesul producerii și receptării de texte, precum și a intuiției lingvistice este una dintre cele mai importante componente ale dezvoltării competențelor de comunicare orală și scrisă (interpretare și producție). De aceea, pe de o parte, punem mare accent pe acele aspecte ale manifestărilor lingvistice care nu se referă la setul elementelor, ci la configurațiile acestora (variante de topică și implicațiile de sens ale acestora, modelele de intonație legate de acestea, problemele accentului fonetic și sintactic, sensibilitate la faptul că diferitele forme de topică vor implica contexte diferite etc.) Pe de altă parte, în loc de analiza frazelor pe baza unor rutine automatizate, ne vom concentra pe funcțiile comunicative ale unor structuri (și mai puțin pe funcția sintactică a cuvintelor), fapt care îi va stimula pe elevi să vadă în ansamblu un șir de elemente conexe, cum ar fi de exemplu cele care denumesc împreună un personaj al unei întâmplări. În al treilea rând sprijinim folosirea metodelor contrastive în dezvoltarea sensibilității lingvistice, ceea ce înlesnește însușirea limbilor străine.

Procesul înțelegerii fenomenelor lingvistice se poate realiza numai prin activități: prin observarea și interpretarea interacțiunilor verbale, pornind de la cunoștințele și experiențele practice și urcând treptat la niveluri din ce în ce mai înalte ale reflecțiilor asupra activității lingvistice. Prin diferite jocuri de limbă și exerciții situaționale elevii vor deveni capabili să descopere ei înșiși regulile lingvistice și să le aplice în situații practice noi.

În acest proces vor avea un rol deosebit activitățile care vizează dezvoltarea deprinderilor practice și capacitatea de a rezolva probleme, deoarece (în timp, în sens logic și în privința importanței) recunoașterea problemelor și activitățile practice preced cunoașterea sistemelor abstracte de concepte. Sistematizarea și clasificarea conceptelor pot fi introduse numai pe o bază empirică stabilă: fenomenele vor fi denumite și puse în corelații conceptuale numai după ce au fost deja descoperite și fondate empiric. Acest lucru e important pentru că una dintre cauzele performanței scăzute a elevilor este memorizarea pe de rost, dar fără rost a unor sistematizări nefondate în experiență. Definirea (și denumirea) unor categorii este admisă numai dacă elevii au observat deja fenomenele lingvistice respective și și-au dat seama că există mai multe tipuri. (Nu trebuie să ne sfiim să dăm și denumirea fenomenului respectiv, dar aceasta va avea un rol mai degrabă mnemotehnic, facilitând evocarea, prin urmare își are rostul numai dacă în continuare vom putea profita de aceasta, bazându-ne pe termenul deja introdus.) În același timp, pe tot parcursul acestui proces clasificarea/categorisirea nu va fi un scop în sine, ci doar un mijloc al sistematizării celor experimentate, și în niciun caz cu delimitări stricte, ci numai în măsura în care aceasta contribuie la problematizarea mai nuanțată a fenomenelor.

Nevoia modernizării educației lingvistice este în strânsă legătură cu cercetările sociolingvistice și cu cele vizând bilingvismul, întreprinse în anii 90. Viziunea funcțională se concentrează pe uz, prin urmare acest cadru oferă posibilitatea de a scoate în evidență **variabilitatea** (schimbările și existența variantelor), aceasta fiind una dintre caracteristicile fundamentale ale limbilor, dar care nu poate fi tratată ca atare în gramaticile centrate pe sistem. Față de acestea, imaginea pe care programa o transmite despre limbă (și despre limbi) este deci mai autentică din punct de vedere profesional. Prin urmare se impune, ca punct de vedere principal, abordarea și analiza fenomenelor lingvistice și din perspectiva diversității interne a limbii. Pentru elevi va trebui să devină foarte clar faptul că varianta normativă a limbajului (așa-numitul standard), folosirea căreia se impune în discursul public și mai ales în textele scrise, nu este egală cu „limba maghiară”. Există și alte variante de limbaj pe care le folosim în mod firesc în diferite situații de comunicare.

Elevii maghiari din România trăiesc în comunități bilingve în care, indiferent de regiune, își însușesc ca limbă maternă o variantă de limbaj care poartă și influența limbii române și care nu coincide cu standardul (din Ungaria). Prin urmare, educația lingvistică a acestor elevi trebuie să se desfășoare pe baza unei metodologii substanțial diferite de cea a predării limbii materne pentru elevii cu condiții sociolingvistice foarte diferite, o metodologie adaptată la nevoile lor specifice, care trebuie să aibă ca scop să-i învețe pe vorbitori ca pe lângă (și nu în loc de!) varianta lor de limba maternă să cunoască și să folosească și varianta standard a limbii maghiare. Totodată elevii trebuie să învețe să decidă când și în

ce împrejurări să folosească una sau cealaltă dintre variante, în funcție de situația de comunicare. Luând în considerare situațiile și condițiile specifice ale folosirii unei limbi minoritare, în comunicarea orală (mai ales în cea informală) trebuie să fie acceptate, încurajate chiar, variantele de limbă folosite de elevi. Pornind de la experiențele lingvistice ale elevilor, prin descoperirea, înțelegerea și conștientizarea fenomenelor lingvistice pot fi dezvoltate și sistemele de capacitate ale competențelor de comunicare.

Pe baza principiului pornirii de la experiențele lingvistice proprii, ne angajăm să promovăm principiul aditiv în predarea limbii materne. Limba sau varianta de limbă fiind o parte componentă a identității, calificarea variantei de limbă (fie vorba de variantă teritorială sau de contact) a unui elev ca fiind incorectă ar însemna implicit o ofensă la adresa identității sale, din moment ce el așa a învățat-o de la părinți, de la o comunitate. Prin viziunea aditivă putem învăța elevilor standardul (adică varianta de limbă normativă cu prestigiu ridicat) în așa fel încât să nu considerăm incorecte manifestările lingvistice aparținând variantei locale a elevilor, ci să le arătăm că pentru anumite situații există o altă variantă, apoi să clarificăm cum depinde alegerea de parametrii situației de comunicare. Este recomandată corelarea limbajului standard în primul rând cu limbajul scris.

Componentul social-situativ al folosirii limbajului este o experiență lingvistică direct accesibilă pentru elevi (cum anume vorbesc oamenii în diferite situații cu diferite persoane). Chiar și fără analiza structurii manifestărilor lingvistice se poate remarca diversitatea acestuia, adică valorile de **variantă de limbaj, de stil și respectiv de registru** ale unităților firești, ale propozițiilor și cuvintelor. Conștientizarea acestor diferențe e importantă în primul rând din punctul de vedere al „decente lingvistice” (al comportamentului verbal civilizată, conform normelor sociale), dar contribuie și la îmbogățirea vocabularului și a modurilor de a se exprima.

Orice limbă are diverse variante cu caracteristici specifice, determinate de vârstă, de factori locali, de apartenență socială etc. Stilul și registrul sunt concepte foarte asemănătoare, însă stilul este mai degrabă norma lingvistică pentru anumite circumstanțe sociale (de ex., stil colocvial, oficial, elevat etc.), iar registrul este ales în funcție de atitudinea vorbitorului față de ascultător (tutuirea și folosirea pronumelor de politețe, tonul depreciativ, sarcastic, reverențios etc. și mijloacele lingvistice care corespund acestora). Scopul este ca elevii să fie sensibili la aceste diferențe și să aplice corect atât alegerea stilului și registrului potrivit, cât și trecerea de la unul la altul în funcție de situație. În școală de obicei se folosește stilul colocvial, iar limbajului formal mai puțin. În același timp fiecare elev intră în contact și cu varianta formală a limbii (discursul festiv al directorului, știrile etc.) Este esențial ca elevul să facă distincție între registrul folosit de copii între ei și cel folosit de copii față de adulți, și să folosească aceste registre în mod adecvat. Este de asemenea de folos dacă ca elevul este conștient de diferența acestor registre față de cel folosit în comunicarea dintre adulți (care la rândul lui poate fi de multe feluri în funcție de relațiile sociale, personale etc.).

Importanța acestor diferențe, consecințele și regulile de folosire ale acestora pot fi conștientizate ușor prin diferite exerciții, cum ar fi jocurile de rol, adică prin experimentarea în situații „fără miză” a efectelor diferitelor interacțiuni verbale. Totodată descoperirea și conștientizarea existenței variantelor și straturilor de limbă se poate folosi foarte bine și în scopul îmbogățirii vocabularului și a modurilor de exprimare, din moment ce același conținut poate fi exprimat în mai multe feluri în variantele și straturile diferite. De asemenea, un exercițiu eficient pentru îmbogățirea vocabularului este și „ghicirea” sensurilor cuvintelor necunoscute pe baza contextului (învățarea spontană a cuvintelor funcționează chiar pe această bază) sau deducerea din context a sensurilor noi ale unor cuvinte cunoscute. Sensul cuvintelor este determinat de context, de aceea este important ca exersarea problemelor privind sinonimia și antonimia să se facă întotdeauna cu cuvinte în context. Sunt recomandate și exercițiile sistematice pentru observarea nuanțelor fine ale deosebirilor între diferite forme de exprimare.

Managementul învățării

Competențele înseamnă cunoștințe complexe, circumscrise de caracteristici de calitate, dintre care cele mai importante caracteristici sunt transferabilitatea, aplicabilitatea acesteia în situații care se abat de la situațiile de învățare inițial stabilite. Orele de limba maternă și literatură au un rol sine qua non în fundamentarea și în pregătirea învățării pe tot parcursul vieții. De acest fapt ține contribuția la înlesnirea tehnicilor de culegere de informații (în sens mai larg: a tehnicilor lucrului intelectual). În primii ani, în clasele V–VI., acestea se realizează înainte de toate cu îndrumarea cadrului didactic, adică în mod asistat, în cele ce urmează, în clasele VII. și VIII. elevii trebuie să-si dobândească o siguranță de sine tot mai fermă în a depista noi surse, a le compara și a evalua, deci în atitudinea critică față de texte (paralel cu acestea, ei trebuie să aibă deprinderi și în a reflecta asupra propriilor opinii, atitudini, plecând de la experiențele proprii îmbogățite în mod continuu să revină asupra acestora, să le facă mai nuanțate, mai bine fondate.)

În procesul obținerii de informații și însușirea tehnicilor care țin de activitatea intelectuală, elevii trebuie să lucreze și cu izvoare electronice (este deosebit de important ca ei să se poată orienta în lumea textelor de pe internet: aceste informații fiind de o bogăție cantitativă imensă dar de calitate textuală

extrem de diferită). Este esențial de asemenea ca elevii să exerseze lectura textelor de organizare continuă, nonlineară, să fie capabili să folosească pe lângă dicționare și enciclopedii, cataloage și indexuri de nume proprii și indexuri tematice, cataloage digitale de cărți etc. Se accentuează și studierea funcționalității în texte multimediale a ilustrațiilor, elementelor de organizare grafică etc.

Tehnica lecturii nu iese din centrul atenției la sfârșitul învățământului primar. Condiția de bază a înțelegerii textelor este funcționarea optimă a deprinderii lecturii (tehnica lecturii), ridicarea acestuia la nivel de instrument, și – după cum arată imaginea grafică de mai jos (Sursă: C. Garbe, K. Holle, S. Weinhold (Eds.): *ADORE– Teaching struggling adolescent readers in European countries. Key elements of good practice.* Frankfurt am Ma, Peter Lang, 2010. 1–44.) – acest proces nu se termină la sfârșitul clasei a IV-a. Elevii sunt pregătiți pentru vehicularea independentă a proceselor fundamentale de experimentare cu texte prin lectura textelor și explorarea acestora. Tot prin explorarea textelor se pun bazele capacității de a produce texte în scris.

	grădiniță	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Pregătirea citirii	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Învățarea sistemului de semne al citirii	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Citire fluentă, independentă			■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Citire orientată spre strategie				■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Citire adaptivă/critică							■	■	■	■	■	■	■	■

În decursul celor patru ani elevii se confruntă cu diverse tipuri de texte. Tipologia textelor din punct de vedere pedagogic este rezumată în tabelul de mai jos (Sursă: Raátz Judit: *A kommunikációs kompetencia területei és fejlesztési lehetőségei az anyanyelvi nevelésben.* In: Antalné Szabó Ágnes – Laczkó Krisztina – Raátz Judit (szerk.): *Szakpedagógiai körkép I. Anyanyelv- és irodalompedagógiai tanulmányok.* Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, 2015. 71–93. http://metodika.btk.elte.hu/file/TAMOP_BTK_BMK_2.pdf):

Criteria evidențiate de comparare	Texte literare	Texte de informare	Texte documentative
Tipuri de text	texte narative	documente, materiale informative	materiale didactice, texte de popularizare a cunoștințelor, texte științifice
Scop	a oferi experiență, rezonanță afectivă, reflecții	informarea, oferirea informației necesare/interesante pentru a lua o decizie, pe termen scurt, pentru a forma o opinie, la o activitate	construcția structurii conceptuale
Funcție	învățare prin câștigare de experiență, spontană, simulativă	învățare spontană, relevantă într-o situație actuală	învățare conștientă, planificată pentru termen lung
Relația cu cititor	comunicație socială	comunicație socială	comunicație cognitivă
Limba și concepte	limbaj normativ/cotidian	limbaj normativ/cotidian	profesional, științific
Factor de motivare	crearea de impact afectiv	curiozitate, rezolvarea unei probleme	explorare, interes, învățare conștientă

Metode

Din punct de vedere metodologic, programa se concentrează pe dezvoltarea competențelor și presupune aplicarea metodelor noi de predare–învățare, precum și aplicarea procedurilor care vizează managementul învățării diferențiate. Aplicarea acestora în situații specifice de învățare poate să contribuie eficient la dezvoltarea și funcționarea sistemelor de competențe în privința limbii materne, prin descoperirea, înțelegerea, conștientizarea și integrarea cunoștințelor încorporate în activități.

În privința managementului învățării, în locul activităților preponderent frontale trebuie să preferăm activitățile în grup, care se bazează pe cooperarea elevilor, pe învățarea prin acțiune. Aceste tipuri de

activități oferă posibilitatea interacțiunilor paralele, iar îndrumarea se face în mod indirect. (Activitățile pot solicita și îndrumări directe, de ex., prin oferire de ajutor.) Trebuie să punem accent pe varietatea metodologică și dacă reușim să realizăm acest lucru, atunci elevii cu calități cognitive diferite și cu stiluri de învățare variate, vor beneficia de șanse egale pentru a-și (re)construi cunoștințe.

În privința managementului învățării cooperative sunt aplicabile modelele cunoscute din literatura de specialitate. Dintre acestea, în cazul grupurilor cooperative la orele de limbă maternă se remarcă modelul ERR (evocare, etapa de realizare a sensului, reflecție), acesta fiind considerat cadrul teoretic al programului RWCT (Reading and Writing for Critical Thinking – Lectura și scrierea pentru dezvoltarea gândirii critice). Modelul are trei faze:

1. Etapa de evocare (E) – În această fază se evocă cunoștințele prealabile ale elevilor în legătură cu tema; se urmărește activarea celui care învata (motivație); se realizează problematizarea
2. Realizarea sensului (R) – În această fază se face procesarea noilor cunoștințe, înțelegerea acestora, se face conexarea informațiilor noi cu cele vechi
3. Reflecția (R) – Se face fixarea cunoștințelor noi. Elevii împărtășesc gândurile, ideile lor cu ceilalți, vorbesc despre informațiile noi folosind propriul lor limbaj, ajungând astfel la restructurarea cunoștințelor prealabile.

Metode didactice recomandate

Activități de evocare și motivare: brainstorming, hârtie de un minut, lanțul ideilor, copacul ideilor stb.

Activități de învățare prin cooperare: lectura în perechi, rezumatul în perechi, interviu în direct, cuburi stb.

Activități bazate pe argumentare: tabelul T, argumente-contraargumente.

Activități bazate pe dezbateri: linia valorilor, dezbateri pe tip tabel.

Activități de rezolvarea situațiilor-problemă: brainstorming-ul, piramidele, bulgărea de zăpadă, metoda pălăriilor gânditoare

Activități de organizare grafică a informațiilor: diagram Venn, rețeaua personajelor, piramida, posterul

Activități de reflecție: întrebări factuale, conceptuale, controversale, cvintetul, eseul de cinci minute, turul galeriei, portofoliul

Activități bazate pe jocuri: jocuri de rol, procesul literar, puzzle

Metode centrate pe receptarea mesajului oral

Metode de pre-ascultare: brainstorming, potrivire cuvânt-imagie, perechi minimale de cuvinte în enunțuri, exerciții de completare, sarcini pentru mișcare corporală, sarcini de selectare de informație

Metode de ascultare propriu-zise: tabele de completat, scheme

Metode de post-ascultare: jocuri de rol, exerciții de tip povestire, descriere, posterul, afișul etc.

Metode centrate pe receptarea mesajului scris

Metode de pre-lectură: joc de rol, scheme de asocieri etc.

Metode de lectură propriu-zisă: ordonarea de paragrafe, alegerea unor subtitluri pentru paragrafe prin tehnica potrivirii, exerciții cu item dihotomici, exerciții de completare, cu alegere multiplă, de transfer al informației, exerciții de editare, rescriere, corectare etc.

Metode centrate pe producerea mesajelor orale/scrise

Harta întâmplărilor, exerciții de tip descrierea de imagine, povestire, exerciții de tip comparație, argumentativ etc.; scrierea ca proces, scrierea reflexivă și creativă etc.

Metodele, tehnicile propuse au un caracter orientativ. Se recomandă ca profesorul să-și structureze demersul didactic în funcție de specificul individual și colectiv al clasei de elevi, să țină cont de necesitatea exersării integrate a celor patru competențe generale. Se poate opta pentru o sporire a gradului de dificultate a aplicațiilor și a exercițiilor propuse, în funcție de nivelul clasei, prin tratarea diferențiată a elevilor capabili de performanțe înalte. Pe lângă exercițiile care ajută fixarea cunoștințelor, nu trebuie să neglijăm importanța celor care au ca scop aprofundarea, aplicarea și rezolvarea de probleme:

Exerciții pentru fixare: reproducerea conținutului celor studiate, sistematizarea faptelor și a conceptelor, reliefarea esenței.

Exerciții pentru aprofundarea cunoștințelor: analiză, sintetizare, concretizare, comparație, generalizare, sistematizare, formulare de concluzii, evaluare, căutare de relații și reguli/regulatități.

Exerciții care țin de aplicare: muncă individuală, rezolvare de exerciții

Teme pentru rezolvarea problemelor: definirea problemelor, alegerea informațiilor relevante, reproducerea selectivă a cunoștințelor prealabile, găsirea rezolvării adecvate, implementarea modului de rezolvare, controlul rezolvării și evaluarea.

Evaluare

În procesul învățării bazată pe dezvoltarea competențelor se recomandă aplicarea variatelor strategii, forme, metode și instrumente de evaluare adecvate diferitelor funcții de evaluare. Evaluarea – interpretată ca proces – este un feed-back important pentru profesor și elevi, în urma căruia scopul este reglarea, ameliorarea activității didactice și eficientizarea învățării.

Evaluarea nivelului de dezvoltare a competențelor se realizează prin diagnosticare (teste inițiale la începutul anului școlar, evaluarea sumativă cu funcție de diagnosticare: ex. la sfârșitul unui an școlar, sau al unui semestru) și vizează diferențiat nivelul de funcționare a fiecărei subcompetențe și a sistemelor de deprinderi din cadrul competențelor generale (ex. înțelegerea unui text informativ, disocierea informațiilor principale de cele secundare, sintetizarea informațiilor etc.).

Evaluarea se raportează la elementele de noutate ale programei: va depăși nivelul primar al conținuturilor însușite și va urmări, în același timp, deprinderi și atitudini.

În evaluarea competențelor și subcompetențelor se recomandă îmbinarea metodelor tradiționale de evaluare cu cele ale evaluării formative și formatoare prin utilizarea unor tehnici și metode care vizează atât procesul (ex. aplicarea fișelor de autoevaluare, interevaluare) cât și produsul învățării (proiect, portofoliu, studiu de caz, eseu, afiș etc.).